

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Q. *Quercus*

15656

Quercus

891.99
m-29

С-101/2003

ИЗВЕЩАНИЕ

О РЕЗУЛЬТАТАХ РАБОТЫ

ЗА 2003 ГОД

ИЗДАНИЕ

2003

ИЗДАНИЕ

2003

89 42-2
29

Ա.Բ.

Ա. Կ.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

ԴՇԼՈՅԻ ԵՒ ԿՈՒՍԻ

ՄԻԱԿ ԴՍՅԵՐ ՍԱՆԱՏՐԿՈՑ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ

ԱՐՇԱԿՈՒՆԵՈՑ ԵՂՐՈՐ

Ե Ր Տ Ե Շ Է Ս Մ Ե Ն Կ Ե Ն

ՓՐԿՈՒԹԻՒՆ

Կ Ա Մ

ՔՂԿՆԻ ՏԵՍՆ ԵՒՈՒՐՑ

8656

ԴՐՈՒԱԳ ԲԱՌԵԱԿ

ԳՐԵԱՑ ԾԵՐՈՒՆԻՆ ԳԱՐԻՔԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ.

ՈՒՍՏՈՎ (Գ.ՅԻ ՎԵՐԱԿ)

ՏՊԱՐԱՆ ԵՈՎՀԱՆՆՈՒ ՏԻՐ-ԱՐԲԱՀԱՄԵԱՆ.

1876—ՌԹԻԵ

3439

ՅԿԿՈՐԿԱՍ

ԿՆՆՈՐ ԿԻ ԿՆՆՈՐԻ

ՅՈՍԵՓ ԴԻՍՏՐԻԿՏ ԵՊԻՏՈՍՏՈՍ ԳԵՍՏՐ ԴՅԱՍ

ԿՈՍՏԱՆՍՆՈՒԼ ԵՊԻՏՈՍՏՈՍ

ՍՏՆՍՏՆԱԿԱՆ ԿՆՆՈՐԻ

ՅԿԿՈՐԿԱՍ

Պ Ե Ս

Дозволено цензурою. С.-Петербургъ, 13 Мая 1876 года.

ԿՆՆՈՐ ԿԻ ԿՆՆՈՐԻ

ՅՈՍԵՓ ԴԻՍՏՐԻԿՏ ԵՊԻՏՈՍՏՈՍ ԳԵՍՏՐ ԴՅԱՍ

ԿՆՆՈՐ ԿԻ ԿՆՆՈՐԻ

ՅՈՍԵՓ ԴԻՍՏՐԻԿՏ ԵՊԻՏՈՍՏՈՍ ԳԵՍՏՐ ԴՅԱՍ

1876 ՅՈՍ

1001
5555

ԿՆՆՈՐ ԿԻ ԿՆՆՈՐԻ

ՅՈՍԵՓ ԴԻՍՏՐԻԿՏ ԵՊԻՏՈՍՏՈՍ ԳԵՍՏՐ ԴՅԱՍ

ԿՆՆՈՐԻ

Պ Ե Ս

Ն Ո Ւ Է Ր

ՏՈՂՏԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԱՄԵԹԱՐ ՔԱՂԱՔԱՑԻՈՑ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՉԻԱՆՍՈՍ

ԱՌԱՀԱՆՎԱԿԻ ԳԱՃԱՌՎԱԿԱՆ ԵՒ ԱՍԳԵՑԻ

ՆԳՆՅ ՅՆԿՈՐԱՅ ՄԱՏԹԻՍՈՒՆԵՐ

ԽՆԵՆԻՆՑ.

Ի ՆՀԱՆ ԵՒ Ի ՏՈՅՑ ԵՐԱՎԱՍԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

Ի ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՒ Ի ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

Ի ՏՈՂՏԱԿԱՆ ԳԱՃԱՌՎԱԿԱՆ ԵՒ ԱՍԳԵՑԻ

Ի ԶԵՐՈՒՆԻՈՑ ԳԱՐԲԻԷԸ ԳԱՑՎԱՆԵԱՆ.

Խ Մ Ի Ա Գ Ի Ռ Ի Թ Ե Ա Ն Հ Ա Ն Գ Ի Ս Ի Ն

„ԸՆՏԱՆԻՔ“

Ո Ի Ղ Ե Ր Զ .

Պարտերը չըքնաղ Հայաստանի մատաղատունկ նրունները,
 Երախայրեաց ձեր կանխախայծ բերք դուշակին արիները.
 Նորադարուն քաղցրիկ երկանց անոյշ սրբուղբ «Մյտանեաց»
 Փոյթ քաղցրասցին ի քին Նզզի ի մրխիթար Հայրենեաց:
 Պերձ շառաւիղք ազգապարծանք Տիգրանուհեաց ճոխ ոստոյն
 Բարդաւաճեալ խալունակօք բիւրարեղուն արմատոյն,
 Փութացարուք երինազարդիլ խիտ սաղարթիւք հովանեաց,
 Յապաստանի Որբուկ Եղբարց յուսով բարեաց ապառնեաց:
 Մինչ վերթոխն զուարթամիտ ամբարձեալ ձերնի Մասիս,
 Պերձապրսակ նըշմարեացէ յուսով շնորհաց ըզՏրփիխ.
 Որոյ փառաց փաղփիւն շողեալ յԱրտաշտայ ցըՄըճբին,
 Օ՛վ աղարշապատ հրաւիրեացէ ի նորոգ կեանս քան զՄինն:
 Ի մոռացօնս սուղեալ ըզկոյտս աւերակաց վաղընջուց,
 Տացէ յեանոց փարիլ ի յոյս դալոյ ամաց և դարուց.
 Համոզելով զն ո՛չ թախիճ է նորոգիչ հընու թեանց,
 Ե՛լ ջանակուռ ձիզն օժանդակ ծաղման աւուրն սըձնութեանց:
 Յօղեացէ ձեզ սեղ մըշտոռոգ յիւր ի բարձանց Հին Մասիս,
 Եւ Միաձին կենսապարզե տայէ շնորհաց արգասիս.
 Յերբ կան ի կայս. և ցերբ փեսայն յառագաստ սուրբ հարսանեաց.
 Ընդ Սանդըլտոյ հրաւիրեացէ զհարսունաղ յերկիր կենդանեաց:

Հ Ա Ն Դ Ի Ս Ա Գ Ի Ր Բ .

- ա. ԱՐՏԱՇԷՍ մանուկ երեքամեայ, արքայորդի Սանատրկոյ .
 - բ. ՍՄԻՆՏ Ասպետ Բաղրատունեաց նահապետ, դաստիարակ Արտաշի .
 - գ. ՎԱՐԴՈՒՀԻ Տիկին, ամուսին Սմբատայ .
 - դ. ՍՄԻՆՏԱՆՈՅՇ Հնդեասանամեայ
 - ե. ՍՄԻՆՏՈՒՀԻ շրեքասանամեայ } դստերը Սմբատայ .
 - զ. ՍԵՆԵՔՅԵՐԻՄ Դերեհիկեան Արճունի, խօնայր Սմբատանուչայ .
 - է. ԱՐՇԱԽԻ Կաղմական, խօնայր Սմբատուհայ .
 - ը. ՆԵՐՍԷՀ Արշարունի՝ վերակացու տան Սմբատայ, ծածուկ քրիստոնեայ .
 - թ. ՆՈՆՈՓԱՐ կին Ներսէհի սանտու Արտաշի, դաստիարակ դստերաց Սմբատայ, աշակերտեալ աւետարանի, կին իմաստուն .
 - ժ. ԳԻՍԱԿ որդի Ներսէհի և Նոնոփարայ, մանկուսիկ տան Սմբատայ .
 - ժա. ՍԱՆԴՈՒՆՏ դէտո՝ քոյր Արտաշի, դուստր Սանատրկոյ .
 - ժբ. ԽՐԻՍՏԻ (Ոսկի) քահանայ ձեր, ճգնաւոր Ծաղկէյ լէրին .
 - ժգ. ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ, երիտասարդ շաղփաղփ .
 - ժդ. ԳԱՄԱՊԵՏ Սանդուխտ (կուսի) դէտոյի կառավարող ձեր մեկնազէն .
 - ժե. ՏՈՒՐ նախորդ Ներսէհի, երբեմնական վերակացու տան Սմբատայ .
 - ժզ. Ծառայք և նախիշար. Լրտես. Չինուորք .
- Ե՛յս անցք տեղի ունեցան ի կալուածս Սմբատայ. Բիւրական բերդապարսկէ մէջ
 որ ի Սպեր գաւառի ի 65 ամին քրիստոսի:

ՍԱՆՎՈՒՄՑ ԴՈՒՍՈՑ

ԴՈՒՍՄԻ ՍԱՆՎՈՐԿՈՑ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԱՐՀԱԿՈՒՆԵԱՑ.

Հ Ա Ն Գ Ի Ի Ս Ե Գ Ի Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն.

Գ Ի Ր ՈՒ Ե Գ Ի ԵՈՒ Ե Վ Ի Ն.

(Յեսարանն յանդիման կացուցանէ զպարտէզ մի, ուր ծառերի հովանւոյ տակ նստած է Սմբատ, և նորա առջին խաչ է անում մանուկն Արտաշէս: Աջ կողմ կայ Հովանոց. հանդէպ Հովանոցին Զրիշղջ. փոքր ինչ հեռի կայ Սմբատայ զերդաստանն, որ մասին ժողոված հանդարն Հայկերդէն են երգում այս մտած).

**„Երանի թէ խելամտէիք թէ դուք թէ ձեր զաւակուկը,
Ո՞վ տան Հայկայ չըքնաղ դրստերք և օրիորդք և հարսունք.
Թէ ի՞նչ չըքեղ հանդերձեալք են ձեր յետնորդաց ըսպասում,
Երբ Միածնի խրատք հայրական վրթթին նոցա ի սրտում.
Մինչ միաբան ամենեքեան կանգնին ընդդէմ գրժտութեան,
Ճանչնան որ այն նոր Ներրող է, համակործան մեքենայն.
Եղբայր եղբօր ձեռնն տալով դառնան մէկ շունչ, մէկ հոգի,
Մէկ գերդաստան կազմեն ամենք շուրջ իմ մաքուր սեղանի“***

Յ Ե Ղ Ա Ն Ա Կ Ա.

(Յանկարծ մտաւ պարտէզ Սուրհանդակ, և հասնելով առ Սմբատ).

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ.

Տըրամառիթ լուր ունիմ բերած քեզ Ի՛շխանս:

ՍՄԲԱՏ (զարհուրելով տեղէն ելաւ և բարձրաձայն հարցոյց).

Ի՞նչ է: (Այս ձայն լսելով՝ ամենեքեան վազեցան ողոս մօտ).

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ.

Յանկարծակի մու՛թ մէզ պատեց Հայաստան:

ՏԻԿԻՆ (առ Սմբատ).

Մէջ ոսկերացս դող ձրգեց քո աղաղակ:

* Հայկերգ. համար 2221—2222.

ՍՄԲԱՏ (աւելի հետաքրքիր).

Ի՞նչ է քո բօթ, ասա փութով՝ Ս՛ւրհանդակի

ՍՈՒՐՀԱՆԳԱԿ.

Տասն օր առաջ որսի ելաւ Սանատրուկ.

Այլ բըքօսանք նորա եղան ողբ և սուգ:

ՏԻԿԻՆ (առ Սուրհանդակն).

Մի՛ փախենար

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ, (առ Սուրհ).

Մեզ պարզ պատմէ՛ ամեն բան:

ՍՄԲԱՏ (առ Սուրհ).

Բնդէր պիտի ուրախութիւնք սուգ դառնան:

ՍՈՒՐՀԱՆԳԱԿ (աչքերն սրբելով).

Թագաւորի արև կրտրեց մէկ հատ նեւ:

ՏԻԿԻՆ (և այլք մարերան).

Ի՞նչ է ասածդ:

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ.

Այլ ի՞նչ լար է:

ՍՄԲԱՏՈՒՎԻ.

Ի՞նչ աղէտ:

ՆՈՆՈՓԱՐ (առ Սուրհ).

Աչքով տեսար:

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ.

Թէ՛ քեզ այլ ոք

ՍՄԲԱՏՈՒՎԻ.

Այլ պատմեց՝

ՆԵՐՍԷ.

Քեզ այս ամբողջ դոյժ բերել ո՞վ ապրստարեց:

ՍՈՒՐՀԱՆԳԱԿ (եւ լաւով).

Վայ ինձ, և ես կայի ի մէջ անասառի.

Ուր հանդէսն էր և տեսի մահ արքայի: (Ամենքն սասանին).

ՍՄԲԱՏ (զորոված).

Ո՞վ յանդրդնեց Արքայի դէմ՝ նեւ ուղղել:

ՏԻԿԻՆ (առ Սուր).

Մի՛ թէ՛ Որսակա զիտուորք չէր ղետեղել:

ՍՈՒՐՀԱՆԳԱԿ.

Որսն այնպէս էր, ինչպէս որ միշտ կանէին.

Որոյ ամեն հանդերձանք ճիշտ անդ կային:

ՍՄԲԱՏ.

Ի՞նչպէս ազա պատահեցաւ որ այն նեւ

Արևալ ոտեաւ դէպ մարտը սիրան և մահ հատ:

ՍՈՒՐՀԱՆԳԱԿ.

Քաջարանցն քանի մի օր ուրախ չէր,

Կասն թէ ստէպ Սանդուխտ գրչեոյն կրօնչէր.

Իսկ որսի օրն եղնի յեանէն ձին վաղցուց,

Յանկարծ ձիոյն սանձահարեց, կանդնեցուց.

Նախարարաց ատոց աչքիս լոյս ցուց՝

Լուսոյ միջին ծեր թագէտս կայր կացած, *

Յետոյ ուղեց փոքր ինչ նրասիւ շունչ քաշել,

Աւագանին խնդրէր տեսիլն չըսելիւ.

Այս խօսելոյ ժամանակին նեւն եկաւ

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Եւ թագաւորն ի մահ խոցուած վայր անկաւ: (Ձեռով երեսը ծածկեց).

ՍՈՒՐՀԱՆԳԱԿ.

Այո՛՛ տիկին.

ՆԵՐՍԷ.

Ես չըկարեմ

ԳԻՍԱԿ.

Հաւատաւ,

* Այս սուտ էր. տես Մահ Սանատրուկի յԱրարատ ամաստեղրի, հրկու, 1872.

ՍՄԲԱՏՈՒՀԻ. (արտասուէք).

Որ սուրհանդակ աչօք լինի զայս տեսեալ:

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ:

Նախարարաց մէջէն ո՞վ կայր հեռացած:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ.

Երուանդ, Երուազ էին միայն թաք կեցած: *

ՍՄԲԱՏ.

Շ ըփոթ չընկա՛ւ, ձայն չամբարձի՞ն նախարարք:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ.

Մառոց մէջէն երեւեցան այն եղբարք:

ԱՐՀԱԻԻՐ.

Յայն խրուանին նախարարք ի՞նչ խօսեցան:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ.

Եւազք իսկոյն երկու բանակ զատուեցան.

Ոմանք դիակն գետնէն առին որ տանին,

Իսկ այլք ասին յաջորդ ընտրենք արքային:

ՍՄԲԱՏ.

Թագաւորի որդւոց մէջէն երեք կան,

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ.

Որ հայրենի բարձր գահին են արժան:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ (առ Սմբատ).

Նախարարաց մէջէն կէսք այն յիշեցին.

Բայց բազումք կան՝ որ չեն հաւան ժառանգին:

Երուանդ ասաց, Երզարի տան փոխ արեան.

Ար պահանջէ արդարութեան դատաստան:

Եյն վայրկենին Բիւրատ Իշխան քո եղբայր՝

Որ դիւբարձ նախարարաց կարգին կայր.

* Միայն Երուազ:

Մածուկ ասաց անկաջիս՝ թէ շուտ վաղ տուր,

Բազրատունեաց նահապետին իմացուր:

ԱՐՀԱԻԻՐ (կասկածելով).

Մըծրինէն մինչ բերդազարակ Բիւրական

Գալոյդ համար չորս օր ևս էր բաւական:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ.

Բաւական էր՝ թէ բաց լինէր ճանապարհ.

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Ելեկոծեալ ծով կըլինէր մեր աշխարհ.

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ.

Միայն չէի ես՝ որ առ ձեզ կուղայի.

Կարծեմ՝ ընդ փոյթ կուգան աստ հրոսք արքայի: (Խոյս ետ Սուրհ.)

(Պարտիզի գրանն լուսեցաւ բարձրաձայն ազադակ սկսան դուռն բաշխել.)

Յ Ե Ղ Ա Ն Ա Կ Բ.

(Սպասարք դուռն կ'պահպանեն Արտաբուստ քանի մի մէկնաղէք կամին բերդն սպորիւ. Հովանոցի մէջէն երեւեցաւ Սուրբն Սանդուխտ Իշխոյն՝ իբրեւ մի բարձրահասակ օրիորդ չքնազագեղ.)

ՍԱՆԳՈՒՒՍ (առ Սմբատ).

Արշակունեաց պրսակ կորոյս Սանատրուկ,

Եւ բրունակալն կ'որոնէ արդ զայս մանուկ.

Թագաժառանգ եղբորս տար փոյթ դէպ Մասիս.

Եռժամանակ անդ ապահով կը լինիս:

(Սմբատ զարհուրած թէ տեսիլքն եւ թէ սուրհանդակի շար լուրէն, գրկեց զԱրտաշէս մանուկն և փախաւ.)

ՆՈՆՈՓԱՐ (առ Սանդուխտ).

Եռանց սիրուն Արտաշէսիս էր մընամ.

Լաւ չէ՞ որ ես էլ Արմրատայ հետ գընամ:

ՍԱՆԳՈՒՒՍ.

Չէ՛, մի՛ երթար՝ որ Սմբատայ խոչ չըլինիս,

Լաւ է որ դու յօրթորդաց չը մեկնիս:

ՏԻՎԻՆ

Մի թէ Սմբատ միայն պիտի հասուածի.
Թագուհին ինձ էր յանձնել զայս իւր որդիս

ՍԱՆԳՈՒԽՏ.

Եյժմիկ այստեղ հանդարտ կացէք վայրիկ մի.
Ես Ձեզ կրրիկն յայց կեանեմ յայս վայրի: (Անբեւութացու):
(Տիկինն բազմեցաւ Սմբատայ նստած տեղն իւր անհոգ):

Յ Ե Ղ Ա Ն Ա Կ Գ.

(Ծեր Գամապետ մեկնազնաց հասաւ Հովանոցին, եւ այս կողմ այն կողմ նայելով տեսաւ Տիկնոջն իւր տեղն անխուփ բազմեալ):

ԳԱՄԱՊԵՏ (արհամարհանօք).

Ո՛ւր է Սըմբատ՝ Բաղրատունեաց Նահապետ.

ՏԻՎԻՆ (յեղեալ է բարձրեալ).

ասն օրէ՛ որ զարքայորդին տարաւ յետ

ԳԱՄԱՊԵՏ (յոխորտ).

Գեռ հինգ օր է՛ որ Սըմբինէն ելել ենք,
Ճանապարհին այդպէս ուղորդք տեսած չենք.
Գաղանի զորդին Սանատրուկի յետ տանել,
Նորան ի՞նչ հարկ բռնողատեց զայդ անել:

ՏԻՎԻՆ (անդօր).

Վեզ մանուկն է արդ թէ Սըմբատ հարկաւոր.

ԳԱՄԱՊԵՏ (խրոխա).

Պատգամ ունի ինձ ապրստարած թագաւոր:

ՏԻՎԻՆ (մեծափառ).

Ես Սմբատայ կինն եմ, ասա՛ քո պատգամ.

ԳԱՄԱՊԵՏ (փոքր ինչ ակնածութեամբ).

Տիկին, էր է քեզ զոհ բերել տարաժամ.
Սանատրուկ իւր զործոց արիտուր ըստացաւ.
Ի դահ նորա քաջն Երուանդ բազմեցաւ :

ՏԻՎԻՆ (հեղեական ժպտանօք ընդհատեալ)

Մինչև այսօր Երուանդ ի կարգ Վաջաց չէր.
Գաժան տեսեամբ անարգ զահճացոյ էր ընկեր:

ԳԱՄԱՊԵՏ (յանդգնարար).

Սանձիր ըզուդ, Երբայէն չար մի խօսիր,
Գահճապետն եմ՝ ես լեազօր, պապանձիր.

ՍԵՆԵՔԵՐԵՄ (ձեռքն է թուր տանելով):

Բազրատունեաց տան բամբիշ միշտ ազատ է
Թէ ի սըրոյ, և թէ դահճաց ի սաստէ:

ԳԱՄԱՊԵՏ (յաղթանակաւ).

Ո՛չ: Եյք օրէնք յայսըմհետ օյժ չունի,
Սըմբատ ասպետ չէ թագադիր Երբայի՛
Մինչ կենդանի պահէ զմանուկն Երասչէս,
Գաւաճան է իւր շայրենեաց յայսնապէս:

ՏԻՎԻՆ (յաղթանակաւ).

Բըռնակալի ազգակործան գարշեւեաց
Բնդղիմամարտն չէ դաւաճան շայրենեաց:

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ.

Ո՛ղ է ի մահ դատապարտել զայն մանուկ:

ԳԱՄԱՊԵՏ (խրթնացուցեալ զյօնն).

Եյն ուղիս արեան, որ խաղացոյց Սանատրուկ.
Անմեղ մանկունք Երգարու տան վեհ սերունդ,
Գեռ ի ծաղկի սուզան մահու խոր անդունդ.
Իւր հարմանցու Սանդուխտ կուսին չբինայեց.
Լօղկին բեհեզ անմեղ արեամբ շաղախեց:

ՆԵՐՍԷՆ (առ Գամապետ)

Գու չէի՞ր որ զըլտատեցիր զըլչեային,
Ծիծաղելով հեղեր զարիւն անմեղին.
Ես այն օրէն ուզում էի քեզ անանել

Եւ ծիծաղիդ բընիկ պատճառն հարցընեւ
Այլք ակամայ են ի պաշտօն դահճութեան,
Բեզ համար այն ըզբօսանք էր բերկրութեան,
Է՞ր ազգ չեկաւ և չը հարցուց Արքային,
Թէ ընդէր նա եհեղ զարեւն Գըշեոյին:

ԳԱՄԱՊԵՏ.

Թէ հանդուրժեց արդարութեան դատաստան,
Եւ յապագեց տասնևեօթն ամ վըէժ արեան:
Բայց երբ շարժեց ծանր գաւազան հարուածոց,
Հինգ աւուրց մէջ ետ հատուցումն ըստ գործոց:

ԱՐՀԱԻՐ (բարկանալով):

Սուտ ես խօսում՝ արիւնարբու չար զազան (ձեռք ի սուր է տանում.)
Շատ տարի էր՝ որ նիւթվում էր այդ դարան.
Ո՞վ չըզիտէր թէ Երուանդ և Սըլուկը,
Սըրաբրի մէջ ունէին այդ անձուկը:

ՍՄԲԱՏՈՒՀԻ (առ Գամ):

Բանի՞ անգամ էին տըւել մահաթոյն,
Բայց նորա միշտ պաշտպան կայր աջ զօրագոյն:

ԳԱՄԱՊԵՏ.

Մահ նորա՝ կայր մէկ նետի ծայր դարանած.

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Բզմադէ՞նն է տեսել դեռ չը խոցուած.

ՍԵՆԵՔԵՆԻՄ (առ Գամ):

Այդ աւելով՝ զե՞նչ կամիս արդ հաստատեւ.
Թէ Արքայի կենաց թակարդ չե՞ն լարել:

ՆԵՐՍԷ:

Յորժամ դիակն բերին Սըծբին որ թաղեն,
Երուանդ յԱթոռ ընտրած բազմած չէր արդէն.

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ:

Ազգն ի՞նչ արաւ՝ երբ ծանեաւ այդ նենգութիւն.

ԱՐՀԱԻՐ.

Յայտնեաց այն չար իշխանաց զեւր զոհութիւն:

ԳԱՄԱՊԵՏ.

Սանտրուկի կին և որդիք դէմ դարձան,
Ասացին մենք յօժար չենք այդ ընտրութեան.
„Երուանդ դըրել էր իւր եղբօրն ի դարան,
„Արքայն եղև զոհ հաստաձիգ աղեղան:

ՍՄԲԱՏՈՒՀԻ.

Այնուհետև դարձեա՞լ մեր ազգ լուռ կեցաւ,
Խարդաւանող նախարարին ծանփ տուաւ....

ԳԱՄԱՊԵՏ.

Այս իմ բազուկը (ծոյց տուեց աջն) կարկեցուցին շատ լեզուք,
Ճարակ սըրոյ եղեն որդիք և ուրջուք.

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ.

Այդ է պարծանքդ՝ ա՞յ անամօթ ձերունի,
Է՞ր ես եկել տուն թագադիր Իշխանի:

ԳԱՄԱՊԵՏ.

Եկելեմ արդ որ վերջին փուշն ևս խըլեմ,
Եւ Երուանդայ տուն շուշանօք ուռձացնեմ:

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Վըժնիկ ինքն է, հըրդեհն իրմէն կըլինի *
Հայաստանի օր փըրկութեան երբ հասնի:

* Գառաւ. թ. 15-20.

Յ Ե Ղ Ա Ն Ա Յ Ռ

(Մինչ Գամապետն կմեծարանէր, Հովանոցն սկսաւ փայլիլ և հեռոջեակ լոյսն պայծառացաւ, և լուսոյ մէջէն Սանդուխտ միւսանգամ երևեցաւ պտակեալ Գահճապետն ճանաչեց, և երկիւղէն ի ծունկս անկաւ: Դշխոյն ձեռքն ուղղած առ դահճապետն):

ՍԱՆԴՈՒԽՏ (Փառաւորեալ):

Սանդուխտ ես եմ, զուստը Սանատրուկ զոհեցիցի,
Եղբորս արիւն թող չըխրնդրեն իմ յանուն.
Չէր իմ ծընող Երգարու տան թըշնամի,
Եւ ո՛չ միակ զըստերս արեան ծարաւի.
Թէ իմ հօր տան կտորածն էր փոխարէն
Ենպարտ արեանց՝ որ շատ հեղաւ յիմ հօրէն *
Բաւական է՝ ինչ մինչև ցարդ զոհուեցան,
Երտաչէս չէ այլոց արեան պարտապան.

ՆՈՆՈՓԱՐ (առ Գահճապետն):

Ճանաչեցի՞ր՝ թէ հեռոյ ո՞վ է արդ խօսում:

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ:

Եկանջ ունի, բայց կարծեմ՝ որ չէ լըսում:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ:

Երգարու տան կտորածն էր պատուհաս,
Որ Եղգէի անպարտ արեան դէմ եհաս.
Թաղէտէն շինած զըրունք տաճարաց,
Ենանէ էր փակիլ շնորթիք սուսերաց:

ՏԻՎԻՆ (առ Գամ):

Հասկացա՞ր արդ իմ ասպետն էլ էր ասել
Թէ Ենանեայ տան սուր արդար է հասել:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ:

Երբ Ենանեայ հասաւ փախճան չարաչար,
Հայք իմ ծնողին սուին աթոռն կամակար.

ՆԲՄԵՀ:

Ենանէի որդէք փեսայք միարան,
Օէն մերկեցին դէմ ազգային ընտրութեան:

* Քրիստոնէից հալածանք և Առաքելոց և հաւատացելոց կտորած.

ՏԻՎԻՆ:

Սըմբատ կ'ասէր թէ Սանատրուկ շատ քաջ էր,
Հայաստանի հըզօր պաշտպան, ազգանէր:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ:

Հայրս էր ազգի նախամարտիկ զօրավար:

ՆՈՆՈՓԱՐ:

Ենանէի ժառանգք կացին դիմահար:

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ:

Եզգի կամօք անկան աղբի հակառակք,
Ոչ Երգարու, այլ Ենանեայ հըրտակք:

ՏԻՎԻՆ:

Եսպիտ կ'ասէր՝ թէ այսպէս իւր հին նախնիք,
Յետ Սաուղայ պատառել են հայրենիք:

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ (Ճածուկ առ Սմբատանոյշ):

Սաւուղն ո՞վ էր:

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ (նոյնպէս Ճածուկ):

Ի՞չ պրարողն է Հայկ-երգի,
Որ թագաւոր նըստաւ յանկարծ իւր ազգի:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ:

Երգար չեղև երբեք Սաւուղ մոլեղին,
Ե՛լ խոյր նորս պատառեցին երկողին *
Ենանէ էր Յերուսթէ վաս՝ անպիտան,
Հայրս էր Գաւիթ՝ յայտնի ազգի լըրութեան:

ԱՐՇԱԽԻ (Ճածուկ յականջս Սմբատուհոյ):

Գաւիթին ո՞վ էր:

ՍՄԲԱՏՈՒՇԻ (նոյնպէս Ճածուկ):

Գառնարածն էր Հայկ-երգի:

* Յետ մահուան Երգարու՝ Ստորին Հայոց թագաւորութիւնն բաժանեցաւ յերկուս. Անանէ նստաւ յԵրեսիս, և Սանատրուկ թագ կապեց թագաւորել ի Հաւարանի

Որ ընարուած էր փոխանորդ Ժառանգի.

ՏԻԿԻՆ (առ Սանգուխա).

Ես լսել եմ իմ ասպետի բերանէն,

ՆԵՐՍԷ:

Որ Սանատրուկ ընարուած էր իւր ազգէն,

ՆՈՆՈՓԱՐ (առ Սանգուխա).

Կեռ կենդան էր Անանէ, մինչ նահապետք
Արծրունեաց, Բագրատունեաց և այլ պետք,
Չօր գումարեալ եղեն հօր քում՝ օգնական,
Որ երկու գահ չունենայ մին շայաստան:

ԳԱՄԱՊԵՏ.

Է՞ր էր ապա Սանատրուկ միշտ կոտորում
Անմեղ մարդիկ՝ որ քրիստոնեայ են կոչում:

ՍԱՆԴՈՒՄՏ.

Իմ Արքայ-շօրս այլ կերպ էին հասկացրել,
Թէ Առաքեալք որ կրօն էին մեզ բերել,
Շերովդէսէն էին ուղղած լըտեսներ *
Որ ազգի մէջ խրոփու թիւն սերմանուէր:

ՆԵՐՍԷ:

Շաւատարիմ է մեր ազգ իւր կրօնին,
Սանդապահայ բազմադարեան հին ծիսին.

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Երբ Թադէոս իւր նոր կրօն քարոզեց,
Շայոց մէջէն յոյժ սակաւուց շամոզեց.

ԳԱՄԱՊԵՏ.

Այս նոր կրօն կայր Աբգարու օրերէն,
Է՞ր Սանատրուկ ջընջիլ փո թաց իւր երկրէն.

* Բարզավրանի ժամանակէն սկսած կայր Հայոց և Հրեից մէջ անհաշու թշնամութիւն, որ Հերովդէսի օրն աւելի սաստկացաւ:

Թող չընդունէր քարոզութիւն շրեից,
Այնքան խեղճեր՝ ընդէ՞ր մերժեց մեր միջից:

ՍԱՆԴՈՒՄՏ.

Աբգար ուներ հաւատք վերուստ պարզեալ,
Կեռ մոզք էին նորա հոգւոյ զուռ բացած.
Յետոյ դեսպանք զործք Յիսուսի պատմեցին,
Թադէ պատրաստ զըտաւ ըզսիրտ Արքային:

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Կո հայր ո՛չ էր Աբգարու պէս համոզուած,
Սիշտ կըտեսներ նախնեաց կրօնն անարգուած.

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ.

Աւագորեարն և նախարարք միարան,
Աղաչել են հին աւանդից կալ պաշտպան:

ԳԱՄԱՊԵՏ.

Թէպէտ քաջ էր արքայն շայոց՝ Սանատրուկ,
Այլ իւր կամաւ եղև շոտմայ կոյր ըստրուկ.
Ինքն ինչ կրօն՝ որ կամենար թող պաշտէր,
Արօնի համար մարդիկ պիտի չըմոթէր:

ՍԱՆԴՈՒՄՏ.

Վուրմք կասէին՝ եթէ այս նոր կրօն տիրէ,
Ազնի ի սըտէ այն նոր ծէսերն կըսիրէ.
Ազգային կրօն՝ ոտից կոխան՝ կը լինի,
Շայութեան տեղ շրեութիւն կը կանգնի:

ՆԵՐՍԷ:

Շայրենասէր և ազգասէր էր արքայն,
Սիտք չըհասոյց քրոմաց բանից նենդութեան.
Ապրծեց թէ նոր Աւետարան Վրիստոսի,
Շայաստանեաց ազգութեան դէմ կըխօսի:

ԳԱՄԱՊԵՏ.

Աւետարան թաղէտն էր քարոզում.
Քարոզի դէմ մեղնից արծաթ չէր ուզում.
Նորա գլուխն էլ հատանողն ես էի,
Արժան չեղայ որ նորա ձայն լսէի:

ՍԱՆԴՈՒՄՏ.

Թաղէտս միշտ քարոզում էր թէ անդրիք
Ձեռագործք են, զորս դըրօշեւ են մարդիկ:

ԳԱՄԱՊԵՏ.

Քուրմք ասում են՝ թէ մեր աստուածք, փառք նախնեաց,
Ին մի միայն հաստատութիւն հայրենեաց.

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Արգարու պապը Յունաստանէն չե՛ն գերեւ,
Այն փառք նախնեաց որ բազնաց մէջ են շարեւ.

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅԸ.

Երբ Քրիստոնեայք և կըռպապաշտք են զաստեւ,
Հայաստանն է երկու բանակ անջատուել.

ԱՐՇԱԽԻ.

Թէպէտ թըւով՝ դոյզն են եղել քրիստոնեայք,
Բայց շատք եղիւ են արքունի պաշտօնեայք:

ԳԱՄԱՊԵՏ.

Արգար նոցա ձեռքն էր սուել վարչութիւն,
Նոցա յանձնած էր զատաստան զօրութիւն.
Քրիստոնէից յեան էր միայն նորա սէր,
Իսկ հեթանոս ամենայն տեղ անարգ էր:

ՆԵՐՍԷ.

Ահա՛ այսպէս կասէին միշտ դիւցապաշտք,
Բայց Արգարու ընտրեալքն էին բարեպաշտք.

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ.

Ո՛չ վատասիրտ քրիստոնէին էր պատուել,
Ո՛չ բարեմիտ կըռպապաշտին անպատուել.

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Նորա իղձն էր որ քրիստոսեան հաւատքով,
Մեր Հայրենիք ծաղկին բարեաց արգիւնքով.

ՍՄԲԱՏՈՒՆԻ.

Կարձ է տեւել բազմարդիւն կեանք Արգարու,
Իւր մահ բերել է յաղթանակ քուրմերու.

ՍԱՆԴՈՒՄՏ.

Երբ հայրս տեսաւ՝ թէ Հայք սիրեն հին աւանդ,
Ինքն ևս դարձաւ հին ծէսերուն ջերմեանդ.

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ.

Բորբորել են Հայ իշխանաց մտքերը,
Պաշտօն դրտել են վերքստին կուռքերը.
Ո՛չ թէ ունէր քրիստոնէից դէմ նախանձ,
Այլ չէր յօժար տալ օտարաց ազգի սանձ.

ՆԵՐՍԷ.

Օտարազգի Հըրէայ էր թաղէտս,
Իւր քարոզէր հին ծիսից դէմ ըզրիստոս,

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅԸ.

Այս անուն էր անասնելի քուրմերուն,
Քուրմերն ևս զըրգիւ տուին Հայերուն.

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Հայք խընդրեցին թագաւորէն մէկ հընար,
Որ Հայաստան այս նոր կըրօծ չամբանայր,
Արքայն ջանաց դարման տանիլ այս ցաւոյն,
Վարման եղև հակառակիլ հաւատոյն.

ՏԻՒՆ.

Այդ ժամանակ էս դեռ չէի նըշանած,
Բայց ասպեաի բերնէն ըստէպ եմ լըսած,

Որ հնար չկայր ըզթարէոս լռեցնել,

Բսպառնալիօք խոշտանգանօք վախեցնել:

ՍԱՆԴՈՒՒՏ.

Փրկուէս ձայն կենսապարգև հաւատոյ,

Լոյս ցոլացոյց ի խոր խաւար իմ հոգոյ.

Յաղգին խուժան աղմուկը, շփոթք բարձրացան,

Եզգն իմ հօրէն կրպահանջէր դատաստան.

ՆՈՆՈՓԱՐ (արուամ Ժպտանօք).

Ի՞նչ ունէր տալ պատասխանի թագաւոր,

Երբ իւր դուտոր էր ընդդէմ կրօնին յանցաւոր.

ՆԵՐՍԷ.

Ըզթարէոս կամաց ազգին զոհ տուեց.

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Սակայն ազգ այս զոհ բաւական չըհաշուեց.

ՆԵՐՍԷ.

Երբունեաց մէջ հաւատոյ ձայն լռուեցաւ,

ՍԱՆԴՈՒՒՏ.

Ես էի այն հանդիսի մէջ նախագրաւ,

Երբայ շօրն իմ ընտրել երկու ինչ մընաց,

Ուամ սէր դրստեր, կամ սէր ազգի հայրենեաց:

ՍԵՆԵՔԵՐԻՆ.

Սէր հայրենեաց գրտաւ այստեղ յաղթական.

ՍԵՐԱՏԱՆՈՅԸ.

Եւ Երբայ-ձայրս զըհեց զիւր դուտորդ սիրական.

ՏԻԿԻՆ.

Շին շուր իւրեան Բրուտոսին էր զարմացել,

Վրան ըզԲրուտոս հայրդ եղել է առաւել.

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Շանդոյն Բրուտեանց չէի՞ր ազգիդ դաւաճան,

Եւ հայրենեաց մասնիչ չէի՞ր բռնութեան.

ԱՐԱՆԻՐ.

ԸզՍանատուկ թող ատէին քրիստոնեայք,

Եւ ո՛չ անդրեաց կամ դրօշեւոց պաշտօնեայք.

ՏԻԿԻՆ.

Ի՞նչ յանցաւոր էր հայրդ ընդդէմ հայրենեաց,

Ի՞նչ էր արեւ դէմ իրաւանց համազգեաց.

ՆԵՐՍԷ.

Եզգ պահանջեց՝ որ քրիստոնեայք վերջանան,

Եւ հայրդ ջանաց ջընջել զանուն Վրիստոսեան.

ՍԱՆԴՈՒՒՏ.

Ձայրս ի՞նչ կարէր հակառակիլ կայսերաց,

Պահել ըզկրօն՝ բերեալ յերկրէն օտարաց.

ՆՈՆՈՓԱՐ (Ժպտանօք).

Ի՞նչ Երգարու Աստուած կուչել ըզՎրիստոս,

Ուամ հասու չէր շրջամայն Սինկղիտոս.

ՆԵՐՍԷ.

Նա ի՞նչ անէր որ ազգ հոգումն էր պահել,

Եւ թարգէի ցանած սերմունքն են ամէլ.

Խունկ, դահամուր տանում նուէր մեհենին,

Սրաօք թըռչում յԱթու անմահ Միածնին.

ՍԱՆԴՈՒՒՏ.

Սէկ քրիստոնեայ դաւաճանից միջին կայր,

Ի՞նչ զընէին թէ աւելի ո՞վ կուլայր.

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Վրիստոնէից մէջ չունէր զոք թըշնամի,

Աշակերտք են անյիշաչար Միածնի.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Այն հաւատ՝ որ անյաղթ է դրանց դժոխաց,
իմ արեան հետ արեւատացաւ մէջ՝ շայց.

Ոչ սուր դահճաց, ոչ նենգութիւն քրքումթեան,
Վարեն յազգէն՝ մերթել ըզկրօն՝ Վրիստոսեան.

ՆՈՆՈՓԱՐ

Եկեղեցին՝ ունի՞ հովիւք քաջ, արթուն,
Վաս, գաւազան թաղէի կա՞ն հաստատուն.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ.

Ունի պահած ի լեւոտսիս Սուրբ Ոսկեամբ,
Որք են ազգի փառաց պրտակ և պարծանք.

Երկու հարիւր երեսուն ամբ կրուեն,
Սարէական պաշտօն տնդրեաց մոլար դէն
Մերժեցին շայք շրէից բերած նոր շաւան,
Ի Պալհաւաց կ'ըստանուն զայն՝ սուրբ աւանդ.

Մինչ Միածին բովկիբն անէ կատարել,
Ինչ ընդ՝ Նոյի էր ի հընումն ուխտագրել*:

ՍՄԲԱՏՈՒՀԻ (առ իւր մայր).

Շայկ-երգ գիտէ՝ Սանդուխտ գըշտոյն՝ Տիկին մայր,
Որ մեզ սերտել ատել էիր ծայրէ ծայր.
Մեր շայր ասպեա՝ զուր չէր ասում՝ որ սիրինք,
Եւ ամեն տեղ նորա մէջէն երգ երգենք.

ՏԻԿԻՆ (առ Սանդուխտ).

Եթե՞ն հըռչակեալ՝ լեւանց պարծանք և պրտակ,
Սասիս բերել՝ համախըմբած՝ բովանդակ.**

* Չիթենաց, Քորեբայ, Սինայի, Սիօնի, Թաւրոսի Ռօշի և Գողգոթայի.

** Հայկերգ. Հր. համար 2002—2252.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Երբ իւր հարսին սուրբ առաջատ լուսաւոր՝¹
Իարեհաճի իջմամբ առնել փառաւոր.

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ.

Ոսկեխարիսխ խորա՞ն կերտել արփենի,
Եւ անդ անխախտ սեղա՞ն կանգնել արքենի.
Մեր հայրենաց կողմէն խուսեալ ոսկեղար,
Վարձուցանե՞լ կըրկին Մասիս ձիսարար.

ՍՄԲԱՏՈՒՀԻ.

Պարթեալա՞ն տանէն բերել նահապետ,²
Նոր Տապանին ղեկավար և նաւապետ.³

ՍԱՆԴՈՒԽՏ.

Ինձ պէս մէկ կոյս արքայազարմ օրիորդ՝
Լուսոյ ծագման լիցի առիթ և միջնորդ.
Նորա արիւն իմ արեան հետ երբ ձուլուի,
Սուրբ կըրօնիւ՝ կըփայլի մեր հայրենի:

ՏԻԿԻՆ.

Վարձեա՞լ Երզար և թաղէտս յայտ կուզան,³
Վարձեա՞լ նոցա ձայն կըհընչէ շայստան.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ.

Այո՛ Տիկին, ազգապարծանք իմ արիւն
Նորահըռչակ կրտօնէ զիւր յաղթութիւն.

ՆԵՐՍԷ.

Թեպէտ Երուանդ արդ պըղտորեց սիրտ ազգի,
Եւ քարոզվեց վերէժերնդիր Երզարի.

¹ Հայկերգ. Հր. համար 2045. ² 1972. ³ 1978. ⁴ 1976. ⁵ 1964.

Բայց Արգարու տան բարեկամ չէր բընաւ,
Վո շօր ոսոխ և կենախուղ օձ դառաւս
ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ.

Երուանդ, Երուաղ դարան զըրին յանտառին,
Երիու եղբարք ազգասիրին մահ բերին,
Եթէ Երուանդ է Արգարու բարեկամ,
Եհա սիրոյն՝ ըստուգելոյ՝ դիպուկ ժամ,
Թող նորոգէ այն սուրբ կըրօն Վրիստոսեանի,
Յիշատակաւ հեղման անպարս քո արեան:

ՍԱՆԳՈՒԽՏ.

Ո՛չ: Նա իւր անձն պիտի անէ խայտառակ,
Թազն Արգարու կ'առնէ զըլիտոյն իւր պըսակ.
Եւ փոխանակ Թազէոսի՝ Երուազին
Վրբմապետ մեծ կըրնէ վերայ շայ ազին.
Կուտամք նրմա քըսանամեայ ժամանակ,

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ.

Որ զԵրուանդ լաւ ճանաչէ ազգ բովանդակ.
ՆԵՐՍԷ:

Իւր զըօշած կուսքն իւրովք բակեղք կործանէ.
ՆՈՒՈՓԱՐ.

Վահաժառանգ մանուկ եղբորդ զըտանէ:
ՍԱՆԳՈՒԽՏ.

Վու գահճապետ մի որոներ զայն մանուկ,
Յանձին նորա դեռ կայ կենդան Սանատրուկ.
Վչնա՛, պատմէ՛ Արմբատին՝ որ իմանայ,
Մասեաց կողմէն դէպ Պարսիաստան հեռանայ.
Եյն մանուկ հիմն հաստատութեան է գահի,
Որում կըրկին ոսկեդարու օր պահի.

Ե՛լ զայս պիտի դեռ բերնն դարք ապագայ,
Երտաշխի պաշտպան Վարեհ է արքայ.
Որ պարտք իւր հօր Արտաշխի երկրորդի,
Արդ հատուցէ Արտաշխի երկրորդի (ԵՆԵՐԵՍԹ ԵՂԷ).

ԳԱՄԱՊԵՏ (զարհուրեալ է ծունկս).

Երկայնամիտ լե՛ր ինձ՝ Տիկին զըթառառ,
Ենպարտ մանկան պաշտպան է կոյնն անարատ.
Շատ բան ասաց, ես միայն այս միտք առի՝
Որ այն մանուկ ժառանգորդ է հօր գահի.
Ենուն նորա՛ կըլնի երկրորդ Արտաշէս,
Վարեհի հօր անունն էլ իսկ էր այսպէս.
Յայտնի կ'ատեմ բըռնակալին՝ երբ դառնամ,
Մասեաց կողմէն՝ ուր հապճեպով արդ կ'երթամ:

(Համարէ զգետինն և երթայ,

Ե Ր Գ.

... Հուսիս վըչեց մըրրիկ տաստիկ,
()դ մըլթնեցուց այս փոթորիկ,
Թառամեցան թուփք վարդենեաց,
Կորեան ծաղկունք՝ զեղ պարտիզաց,
Վա՛յ քեզ շայտտան, վա՛յ քեզ շայտտան,
Որ ցամաքեցաւ ճոխ քո անդատան:

Բ. Վարէ կարկուտ փոթորկի հետ,
Շանթարիում էր արագ քան նեա,
Եկաւ հասաւ Սանատրուկին,
Եւ ուղղէն էր ձեռն ըստրուկին.
Վա՛յ քեզ ազգ շայոց, Վա՛յ քեզ ազգ շայոց,
Որ դարանեցաւ վիշապ ի քո ծոց:

- 4. Երբ մոլեգնեց մըրբիկ դաժան՝
Բըբարեր հողմք կատողեցան,
Յըրտասաւոյց անկաւ արբայն,
Վայր գըրբողն էր կարկուան այն.
Վայ քեզ մեր աշխարհ, վայ քեզ մեր աշխարհ,
Որ դարան անկաւ քո խաղաղարար:
- 7. Վխալուած ժըպտաց դաւաճանին,
Բաղդ յաջողեց խարդախողին.
Ընմեղ մանկանց հեղաւ արին,
Յաղթանակեց պիղծ քըրմութիւն.
Վայ քեզ մեր երկիր, վայ քեզ մեր երկիր,
Որ քեզ ճանկ զըցեց քարը անկարեկիր:
- 8. Ընպարտ մանուկն ի սար ի ձոր
Ունի ընկնիլ իւր կեանք բոլոր.
Եւ նորա հետ քաջիկ իշխան,
Պիտի մընայ տարագրական.
Վայ քեզ շայ անուն, վայ քեզ շայ անուն,
Որ վըրէդ առիւր այդ անարգութիւն:
- 9. շայստանին երկինք պաշապան
Աըհասցընէ օր վըրկութեան.
Ընմահացեալ գըշտոյն Սանդուխտ՝
Չի թողնիր զեւր եղբայր պանդուխտ.
Յո՛ւշ դարձ հին Մասիս, յո՛ւշ դարձ հին Մասիս,
Որ քո թըմբութեամբ աւել չըմնասիս.
- 10. Թէ մեզ չօգնէ Խընամ վերին,
Եյլուստ նըպաստ չիք մեր երկրին.
Պիտի կորչին առաքինիք,
Վիշաք շուրջ պատնն մեր հայրենիք.
Ե՛չք բաց Երարատ, ա՛չք բաց Երարատ,
Տե՛ս ի՞նչ աղտ առաւ՝ անունդ անարատ:

ԳՐՈՒՆԳ ԵՐԿՐՈՐԻ

ՅԵՂԱՆԱԿ Ա.

ՏԻԿԻՆ (չաբը պատեալ գերդաստանն).

Ի՞նչպէս յանկարծ ժամանեց մեզ այս սև օր,
Տանն աւուրց մեջ սուղ ըզգեցաւ աղբ բոլոր.
Բազրատունեաց ասող ի վերուստ սոսկեցաւ,
Սանատրուկի հետ և իմ տուն թաղուեցաւ.
Քաջ իմ Սըմբատ չէ թագադիր Երբայի,
Երուանդ դառաւ մարդուս անհաշտ թըշնամի:

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ.

Սըմբատ Եսպետ իւր տան վըրէժ չի թողուր,
Տեաննք թէ ե՞րբ պիտի մերկէ նա իւր սուր.

ՏԻԿԻՆ.

Սանդուխտ ասաց որ նա փախչի դէպ Մասիս...
Չը կարծեմ թէ յերկար թողուն կենդան զես...
Մասիս մեծ է... ո՛ւր եմ կարող զըսանել...
Ո՞վ այս բերդէն ինձ թող, կուտայ ելանել...
Եյս սեղ պիտի նըստիմ, դահճացս ըսպատեմ,
Տանս և սեղուոյս աւերն աչօք տեսանեմ:

ՆԵՐՍԷ:

Տուն և սեղոյ այն ժամանակ կ'աւերի,
Երբ Ներսէհի դիակ լենի ի յերկրի.

ՏԻԿԻՆ.

Խեղճ դըստերացս վնձալի արդեօք ի՞նչ կըլինի...
Միթէ նոցա չե՞գար սուր գաղտ, կամ յայտնի.

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Ինձ հըամայեց որ նոցամէն չըզսուեիմ,
Ո՛ւր որ երթան՝ նոցա պիտի հետեիմ.

ԱՐՇԱԽԻ

Մենք մեր հարսանց պատրաստ ենք միշտ պաշտպանել,
Ո՛ւր նորա են մեզ ևս պարտ է անդ լինել:

ՏԻԿԻՆ

Անմեղ մանկան արեան ծարաւ բանաւոր,
Նորա փրկչին չպիտի՞ հաշուէ յանցաւոր...
Յետոյ Սանդուխտ սաղրեց պատգամ՝ Արմատայ,
Եթէ մանկան պաշտպան Գարեհէ է արքայ:
Ուրեմն Արմատ ի Պարս պիտի խուսափէ,
Որ սանիկին՝ Երուանդ յանկարծ չ'ափափէ:

ՍՄԲԱՏՈՒՆԻ

Թէ մեր ծընող պիտի երթայ Պարսկաստան,
Մենք էլ յերկար ընդէ՞ր մընանք չ'այաստան:
Վեց հոգի ենք, հետքդ կուգանք ամեն տեղ,
Մեր փեսայից՝ սուր Երուանդայ չէ ահեղ:

ՏԻԿԻՆ

Այն ի՞նչ կըրօն է պարգևել մեզ Երզար,
Որ ոտնակոխ ենք արել զերդ խելագար...
Վրջխոյն Սանդուխտ որ գոհ է այն կըրօնի,
Մեռած տեղն ևս պաշտպան է սան հայրենի:

ՆՈՆՈՓԱՐ

Գերեզմանէն մեռածն ե՞րբ էր դուրս եկել,
Ինչպէս մեր աչք արժանացան տեսանել...
Ուրեմն ո՞վ այդ կըրօնի մէջ մեռանի,
Նա մեռած չէ, այլ միշտ կըմնայ կենդանի...:

ՏԻԿԻՆ

Մեռած մենք ենք՝ որ չենք բընաւ հասկանար...
Թէ ի՞նչ վախճան ունի մեր գալն յայս աշխարհ
Ուտել խըմել, անասնոց պէս մեռանել,
Եւ այսպէս կիանք՝ վայելչութիւն անուանել:

ՆԵՆՐՍԷՆ

Ի՞նչ է անդրեաց պաշտօն՝ տանիլն մեր աղբի...
Վրբմաց ի ծոց զեղուլ փայլուն իւր ոսկի,
Յո՞ր պէտս սղզի կ'երթան յօգուտ այս նուէրք...
Ի՞նչ օգնութիւն կ'առնուն անտի աղբասէրք...:

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ

Չը կարծեմ թէ Սանդուխտ այսպէս ասրեցաւ...
Որ արդ անմահ է լուսափայլ երեցաւ...:

ՏԻԿԻՆ

Չէ, մեր քուրմերն չունին այնքան յօրութիւն,
Որ յաջողեն կըրկին լարել չարութիւն:
Եւ այն կըրօն՝ որ բերել է թաղէտ,
Չընար դըտնէ անհետ առնել հեթանոս...
Ես տիկին եմ Բագրատունեաց տան հըզըր,
Ինձմէն սարսեց դահճապան իսկ լիազօր:
Բայց երբ տեսայ Վրջխոյ Աուսի լոյս փառայ...
Ի՞նչպէս կարեմ չըհաւատաւ իմ աչաց...:

ՍՄԲԱՏՈՒՆԻ

Ո՛ւր Երտաշէս վատանդ կենաց չի կըրէր,
Սուր Երուանդայ վընաս մանկան չի բերէր...
Երանի՞ թէ ճըշգրիտ պատմէր Գամնապետ,
Թէ Աղյան ի՞նչպէս լուսոյ մէջէն պատգամ ետ

ՏԻԿԻՆ

Չայր քո աստ էր՝ մինչ Վրջխոյն նախ երեցաւ,
Եկնարկութեանն Ասպետ հըրու յայանեցաւ:
Ես էի որ չէի տեսել Վրջխոյին...
Չայրդ եղել է ներկայ Մահու չ'անդիսին...*

* Միով աւուրբ առաջ գնացել էր Վասպուրական.

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ.

Եյսուհետև Վաստիարակ այն Մանկան,
Միայն կըլնի Սիրատ ի տան Պարսկական.

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Ո՞րքան բարիք կ'առաջացներ թէ արդէն
Վրբմաց վրչերն քաղէր մանկանն ի սրտէն...
Երտաշխի իւր համանայր Վրչեոյ Վոյր,
Եչքէն կարէ բառնալ միթան վարադոյր...
Որ տեսանէ պայծառափայլ հողոց լոյս,
Եւ հօր նրման՝ ուղիղ շաւղէն չլտայ խոյս:

ՏԻԿԻՆ.

Ո՞հ: Ո՞չ կուտայր՝ որ յառաջ քան զօր մահուան,
Չոր Երուանդայ պիտի բերէ ինձ հրաման
Չիս առնէին հաղորդակից այն կրօնի,
Ի սէր որոյ հեղաւ արիւն Վրչեոյի:

Յ Ե Ղ Ա Ն Ա Կ Բ.

Մինչեւ Տիկին և սլբ կ'իտանին՝ ի հեռուստ երևեցաւ մէկ ծերունի գիրակ ճանաչեց
զծերունին և ասաց ջՏիկինն).

ԳԻՍԱԿ (խուճապելով).

Բանբիշ. մեր Վիք՝ փափագ սրբափղ իմացան,
Եհա եկաւ նոր կրօնի պաշտօնեան.
Եյս ծերունին աշակերտ էր թաղէի,
Վուրմ՝ Սանդրեսոյ, և իւր անուն է Ոսկի:
(Տիկին վազեց ընդառաջ).

ՈՍԿԻ.

Ողջոյն ընդ քեզ ամուսկից Սրմբատայ,
Որ զարհուրեալ կաս յերկիւղէ Երուանդայ,

Նա չունի ոյժ քեզ կամ քոյոց վնաս տալ,
Միայն օգնեց քեզ Միածնին հաւատալ.
Ի՞նչ խօսեցար այս վայրկենին լըսուեցաւ,

Ենունդ կենաց զըպրութեան մէջ զրոշմեցաւ.
Յանկամ լինել հաղորդակից նոր կրօնին,
Եհա՛ եկի զքեզ կըթորդել սուրբ ուխտին:

ՏԻԿԻՆ (ուրախ).

Ես ի՞նչ պիտի այն սուրբ ուխտին կըթորդիմ,
Որ հեռացած լինի յանձնէս հին դեն իմ.
Ելնեն սրբաւս մուրակրօն շողփաղփանք,
Եւ մոռացվին դիք և անդրիք ուրուականք:

ՈՍԿԻ (ձեռն դէպ ի լծակն ուղղեալ).

Վո պարտիզ մէջ ջրբիշկ կայ պատուական,
Որոյ վրձիս ջուրն է ըլձիզ բաւական.
Որ զքեզ խառնէ ի փոքրիկ հօտ թաղէի,
Եւ մասնակից առնէ փառաց զըշեոյի:

ՆՈՆՈՓԱՐ (առ Ոսկի).

Բազրատունեաց տանէն բաղումք են կոչեալ,
Որք Երզարու իցձ սրսակել են հաճեալ.

ՆԵՐՍԷՀ (առ Տիկին).

Երջանիկ ես այդ բարի մասն ընտրելով,
Սանդուխտ կուտի կրօն ի սրտէ սիրելով.

ՏԻԿԻՆ (Թախծագին առ Ոսկի).

Յաւիմ՝ որ յոյժ յամեց յուղոջ սուրհանդակ,
Մենք անձանթ կայինք անցիցն բովանդակ.
Ի՞մ ամուսին՝ վաղ կազատէր Երեխին,
Որ անժառանգ չթճնայր մեր շայրենին.
Եւ դու վաղուց կըլնէիր յայց եկած,
Եւ զիս հօտին թաղէոսի գառն արած.

Եւ ես օգնած բարի գործոց համազգեաց,
Երժանացած Սանդուխտ կուսի պրահակաց:

ՈՍԿԻ (զուարթագին.)

Մի՛ վըշտանայք որ սուրհանդակ ուշացաւ,
Եւ եօթն օրումն վըտանդ ուժղին զօրացաւ:
Սանդուխտ գըշտոյն ո՛չ թէ միայն իւր եղբօր,
Ե՛լ և ունի կանգնիլ պաշտպան ձեզ բոլոր:

ՏԻԿԻՆ (հոգաւով):

Թէ վաղ գայիր Սըմբատ նոյնպէս կը լըսէր,
Ինչ աւետիս որ ինձ բերան քո խօսէր.
Մինչև յայս օր մէկ շաւղօք եմք գընացել,
Ե՛յս նոր շաւղէս այրն իմ յեա է մընացել:

ՈՍԿԻ (խրախուսանօր):

Ուրախ կացէք՝ որ Ղըշտոյն է ձեր պաշտպան,
Հօր Միածնի Տանն է նորին օթեան.
Երտաշխի արքայական գահ վառաց,
Ար կազդուրէ Սըմբատ ուժով իւր ձեռաց:

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Եւ Երուանդայ հեղեալ արեանց ճապաղիք,
Վըրիժակեալ կը տեսնէ մեր հայրենիք.

ՏԻԿԻՆ.

(Ա. նոնփար.) Ելանի թէ գուշակութիւնդ կատարուի,
(Ա. ոսկի.) Ար հաւատամ՝ որ քո ստածն չը շեղուի.
Ես աստ մըտնեմ՝ Հօր Միածնի ի փարախ,
Սըմբատ լինի խեղճ Մանկան հետ անդ ուրախ:

ՈՍԿԻ (բաջալերելով):

Ե՛յն խեղճ Մանուկ՝ երբ իւր կենաց տընկէ ծառ,
Ծաղիկ նորին կը լնի գըլտոյս փունջ պայծառ. *

* Ծաղիկ ծառոյն Արտաշխի Արտաւազ սպան զՈսկեանս.

Եւ Սըմբատայ ծերութեան ցուպ յայն ոստոց,
Շուրջ պատեցի խայթիւք ցըրդեաց և փըշոց. *
Ելթանք բամբիշ, լուսազարդեմ՝ քեզ ջըրով,
Որ լուացմամբ մաքրափայլես Սուրբ Հոգւով:

ՆԵՐՍԷ:

Ե՛յնուհետև Սանդուխտ կը լնի բացայայտ,
Ընդ աջմէ քո ցայգ և ցերեկ անանջատ.

ՈՍԿԻ.

Ղու Նոնփար, աւաջնորդէ՛ բամբիշին,
Որ հաղորդի մըկըբաութեան խորհըրդին.

(Գնան երեքն դէպ է ըճակն. և մինչ մերձ Եղեն ամեց հոգանի եղև Ցիկնոզն, և է թան. ձրանալ ամպոյն եղեն աներեւոյթ, և միայն ձայն նոցա կ'ըլուէր.)

ՏԻԿԻՆ.

Ես ինչ պարտիմ՝ առնել արդէն այս ջըրով,
Ուտուցեալ ինձ ցոյց հայրական քո դօրով.
Ենտեղեակ իմ աւանդութեանց սուրբ կրօնիդ,
Թէ և հնազանդ նոր խորհըրդոյ պաշտօնիդ:

ՈՍԿԻ (ամբարձեալ գաշ յերկնս):

Պարտիս մըտնել հաւատաւով յայս սուրբ ջուր,
Թէ աստ փոխիս յսկի զլսեալ զերթ ի հուր.

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Սա մաքրեսցէ զաղտ հոգեկան յանձնէ քոյ,
Չքեզ արասցէ որդեգիր Հօր երկնայնոյ.

ՈՍԿԻ.

Ես սուրբ հաւատ՝ թէ Հայր Ընեղ Արարիչ,
Առաքելով՝ զեւր Միածին մեզ Փրօկիչ.
Ըզմեծ խորհուրդ Երրորդութեան մեզ յայտնեաց,
Եւ ընդ Որդւոյն զեւր Սուրբ Հոգին պարգևեաց:

* ՁԱՐԲԱՏ ՎՇՏԱԳՈՅ Ի ԾԵՐՈՒԹԵԱՆ.

ՏԻԿԻՆ.

Հաւատամ Տէ՛ր ի Հայր, յՈրդի, և Հոգի,
Եւ մըտանեմ յայս մաքրիչ ջուր լրճակի.
Թող լուացվի դո՛ւաւ այսօր իմ մարմին,
Եւ լուացմամբ ջննջ փայլեացի մարդ ներքին:

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Մըլըրանցիս արդէն ջրով խորհըրդոյ,
Յանհաս անուն Հօր և Որդոյ և Հոգոյ.

ՏԻԿԻՆ (երբ ամպագատ ջրէն ելաւ, և հազուեցաւ.)

Յորժամ երկես ընկըղմեցեր զիս ի ջուր,
Համարեցայ թէ իմ հոգւոյս եհաս հուր.
Երբ հաւատամ որ փրկութիւն չէ հեռի,

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Բաց է փառաց առազաստ քո տոռջի.
Եյն երջանիկ ամենազուարճ հարսնարան,
Սուրբ փեսայի և Սանդրիսոյ օթարան:

ՈՍԿԻ (կարեկցաբար քաջաւերելով.)

Տո՛ւր գոհութիւն Սուրբ փեսայի գըթութեան,
Որ հոգւոյդ մէջ ծագեաց այս լոյս զիտութեան.
Ճանաչեցիր բազմաստուածեան ըզխաւար,
Սուրբ Միածնի կրօնին եղել սիրահար:

ՏԻԿԻՆ (յաղթական եղանակաւ.)

Վոհութեան իմ ոչ քանակ կայ և ո՛չ թիւ,
Որ աչք հոգւոյս լոյս մեծ տեսան այս առթիւ.
Եյսուհեաւ իմ ամենայն սըրտմուծիւն,
Պիտի սքօղէ սուրբ Հաւատոյ զօրութիւն:

(Ոսկի օրհնեց և գնաց.)

Յ Ե Ղ Ա Ն Ա Կ Գ:

(Հովանոցում այս երկես երեւցաւ Սանդրիսոյ.)

ՍԱՆԳՈՒԻՏ (ժառառեալ.)

Ուրախացիր Բազրատունեաց վնհ Տիկին,
Վո պատարագ հաճոյ եղև Միածնին.
Որ ի նըշան իւրոյ առ Վեղ մեծ շնորհաց.
Իւր պաշտօնեայն Սուրբ Արթնի՛ առաքեաց.
Եշակերտ էր սա քարոզչին թաղէի,
Որ զիս կոչեաց ի հարսնութիւն Միածնի:

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Վեսպան եկեալ առ Արքայ Հայրդ ի Հոռմոյ,
Հաւատացեալ ձեռնադրեցաւ քահանայ.

ՏԻԿԻՆ (առ Սանդրիսոյ.)

Սորա համար չասի՛ր ազգի կան պարծանք,
Լեռների մէջ անյայտ պահած Սուրբ Ռսկանք.

ՍԱՆԳՈՒԻՏ.

Եյո՛ւ, ընկերք սորա ևս կան յայն լերին,
Եւ կաղօթեն տիւ և զիշեր վասն երկրին.
Վառ մէկ անգամ տեսնելով զիս ցանկացայ,
Սուրբ Փեսային հարսնանալ ինձ հաւատար.
Ե՛րկ փափազդ՝ հաղորդեցար այն կրօնին,
Օջօր ի յերկնից բերեց առ մեզ Միածնին:

ՏԻԿԻՆ (ամառելով.)

Եյդ Միածնին զեռ ո՛չ զխամ թէ ո՛վ է,
Օքեղ կ'աղաչեմ՝ այդ մեծ խորհուրդն բացատրէ.
Եթէ Նորա շնորհած Արթնի փրկից զիս,
Օխարդ կարեմ անգէտ մընալ իմ Փըրկչէս:

ՍԱՆԳՈՒԽՍ (ձեծամասն)

Միածինն է անժամանակ չօր Որդին,
Որ հաճեցաւ լինել Որդի Սուրբ Կուսին.
Տիեզերաց Արարիչն էր, տղայացաւ,
Մարմին զգեցեալ Աստուած և Մարդ յայանեցաւ:

ՏԻՄԻՆ.

Յորժամ Ոսկի զև ջրքի մէջ մրկորոհց,
Իմ միտքըս է թէ ի՞նչ երեք դէմ յիշեց.
Նոյն Նոնոփարն էլ փոքր առաջ էր յիշել,
Երբ ես ջրքի մէջ կուգէի մրտանել.
Յանհաս անուն չօր և Որդւոյ և չողոյ,
Քիս որդեգրեց նորոգ ծնընդեամբ ի ջրոյ:

ՍԱՆԳՈՒԽՍ.

Սուրբ Միածին այն որդին է Անձն Երկրորդ,
Որ ընդ չօր և չողոյն Փառացն է կրցորդ.
Այս երեք անձն է ճրշմարիտ մի Աստուած,
Որոյ անուն ցարդ սրնտեաց է վառնած:

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ.

Այս Միածին չէ՞ր մեր նախնեաց խոստացել,
Եօթնեակ լերանց փառքն ի Մասիս համակցել.
Եւ իւր իջմամբ փառազարդել զայն խորան,
Քոր ընտրել է իւր Սուրբ Անձին շարսնարան:

ՍԱՆԳՈՒԽՍ.

Այո՛. բայց արդ լուս լերուք, ես թաք կենամ,
Երուանդ պիտի խայտառակվի միւսանդամ.
Նորա ուղղեալ հրոսակաց մին է եկել,
Ահա՛ բերդիս զըրանց մծախի է հասել:

(Ասիկ Եզե բաղխումն զրանց, և տեսին աներեզմ Եզե.)

Յ Ե Ղ Ա Ն Ա Կ Գ.

Թերզի դանէն մտաւ հրոսակն, որոյ ընդառայ զնաց Ներսէս, և տեսաւ որ իւր նախորդ
Սմբատայ տան անունս Տուրն է, Եկին միասին.)

ՏՈՒՐ (հիացած՝ Երկիրպագանելով Տիկնոջ.)

Տիկին, ո՛րջ լերս Գեո մէկ ամիս չէ անցել,
Որ ես ըղքեզ Աշծբին քաղաքն եմ տեսել.
Այսօր տեսեալ համարեա՛ թէ չը ձանչցայ.
Չըքնաղ կերպիդ ուղիդ նայել սարսկցայ:
Շքէնդ տիկնայք ոչ են սակաւ շայաստան,
Իայց և ո՛չ մին կրնի քո պէս հրաշազան.
Գիցամայրն ես աստուածուհին Անահիտ,
Շիացել եմ խոստովանելմ ճրշմարիտ:

ՏԻՄԻՆ (խոժոռեալ հայի յերես Նոնոփարայ.)

Ի՞նչ շաղփաղփէ վաղածանօթ մեր այս Տուր,
Ե՞րբ փոխուեցայ: Նոնոփա՛ր ինձ հասկացուր.

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ և ՍՄԲԱՏՈՒՇԻ (միասին)

Տիկին մայր մեր, մեզ քոյր պիտի համարուիս,
Գեղով տեսեանդ նոր ամն Աստղիկ կելուիս:

ԳԻՍԱԿ.

Երբ թանձր ամպի ներքուտ արտաքս երկյար,
Ալ փայլէիր մեր զիցամօր հաւասար:

ՆԵՐՍԷ՛:

Քո հրաշայի նորագարուն մանկու թիւն,
Ամենեցունց առ թեց անհուն ապշու թիւն.

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ.

Երաւ առաջ միտքըս չեկաւ թէ մեր մայր
Ներքուտ անկոց երբ դուրս եկաւ կրցուլայր.

Անմարացած՝ Ամբասուհայն հարցուցի:

Թէ Տիկին մօրս ի՞նչ եղև մէջ ջըբըղջի:

ՏԻԿԻՆ (պարզմութեամբ):

Ես ընկալայ Սանդուխտ կուսի նոր հաւատ,

Արտայ ջուր որ հողիս մաքրի անարատ:

Բայց թէ ի՞նչէ փոփոխել իմ կերպարան:

Տուր՝ ի՞նչէ քո առիթ այժմեան զայլատեան:

ՏՈՒՐ (շտապելով):

Երբ տեսայ զքեզ Տիկին՝ այդպէս մանկացած:

Մոտացայ թէ ի՞նչ պատճառաւ եմ եկած:

Երուանդ արքայ զես ուղարկել էր Մասիս,

Որ մահ նիւթեմ երբեմնական իշխանիս...

ՏԻԿԻՆ (խուճապ, և աչքունքն իրթնեցուցած):

Վհացի՛ր Մասիս, և Արմրատին դիպեցա՛ր:

ՏՈՒՐ (ի ծունկս խնարհեալ):

Եյո՛ Տիկին, այս սեղ զըսայ փոքր յիմար,

Հասայ նոցա՛ որ կերթային Պարսկաստան,

Անմրացայ, միտայ գաղտնի ի դարան:

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ:

Յիմարութեան ծայրն ես հասել՝ ա՛նըզգամ,

Փոքրիկ չար չէ քո նենդութիւն յայս նեղ ժամ:

ՍՄԲԱՏՈՒՀԻ (բարկացած):

Վարանամո՛ռտ էիր ընդդէմ կենաց հօրս,

Եւ լըրբաբար կրպարծենա՛ս հանդէպ մօրս:

ՏՈՒՐ (յերես անկեալ):

Յանցաւօ՛ր եմ՝ Պէհազնածին օրիորդ,

Բայց քաջազանց կենաց կայր ա՛յլ պահանջորդ:

Խոնջած էի, դարանի մէջ նիրհել եմ,

Երբ զարթեցայ տեսայ որ պինդ կապուել եմ:

Սըմբատ նըստած Երտաշէսին կուտեցնէր,

Եւ անծանօթ աղջկայ հետ կրխօսէր:

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ (անհանդուրժ):

Ի՞նչ աղջիկ էր, միտքըդ չէ՞ իւր կերպարան:

ՏՈՒՐ (շտապ):

Բարձրահասակ և ըսպիտակ զերթ շուշան,

Երեսք զուարթք, և այտք կարմիր որպէս վարդ:

Յաւերժահարսն էր առաւել, քան թէ մարդ:

ՍՄԲԱՏՈՒՀԻ (հրճուախառն ձեռքերը ճմուշկով):

Սանդուխտ դըշտոյն է այն աղջիկն, հասկացանք:

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ (նոյնպէս խայտալով):

Հովանոցում երեք անգամ չը տեսա՞նք:

ՍՄԲԱՏՈՒՀԻ (յաշխ):

Ես որ յանկարծ կըփայլեցնէ հովանոց,

ՆՈՆՈՓԱՐ (բուռն հարեալ զբանից):

Չէ՞ կարող Հօրդ կորկել փրկել յայս գայլոց:

ՏԻԿԻՆ (բաջաւերեալ):

Ես է անշուշտ, և օղնութիւն է հասել,

Որ չը զօրէ Երուանդ ումեք վընասել:

ՏՈՒՐ (շարունակե իւր ընդմիջեալ բանն):

Եկաւ աղջիկն՝ ոտքն զքրեց կօկորդիս,

Եսաց պատմէ „ի՞նչ աի անես Եսպեախ“:

Ես ասացի, „զիս Երուանդ է առաքել,

Որ զերկուսն ևս ջանամ ի մահ վըտանդել:“

Առսան կրկնեց. „Արտաշեսի ես քոյրն եմ,
(Սմբատանդշ, Սմբատուհի եւ Նոնոփար նայեցան ի Տիկին).

Պետի նորա կեանք ամեն անգ պահպանեմ.
Վաւթի նրման՝ նա Սառուղէն է փախել,
Վաւթ յեռեէն Սեմէի պէս էք ընկել:

ՍՄԲԱՏՈՒՀԻ.

Հասկանում ես Տիկին մեր մայր այս խօսքեր,
Որ Ասպետ Հայրս բազում անգամ է պատմեր.
Միշտ կասէր թէ՛ Վաւթ էր հայր իւր նախնեաց,
Որ Հայկերզում՝ զառնարած է միշտ կոչուած:

ՆԵՐՍԷ:

Սեմէին էլ այն անըզգամ ծառայն էր,
Որ Վաւթի նեղ անգում ձրզել էր վերգեր.
Բայց իմաստուն նորա որդին վարձատրեց,
Իշի համար նորա զըլուին որ կրարեց:

ՏԻԿԻՆ.

Մեր մէջ պետի անպարտք այսպէս հալածուին.

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Միշտ այդպէս է, ուր որ անմեղք տէր չունին:“

ՏՈՒՐ (չարունակելով).

Յետոյ ասաց այն օրիորդ հրաշալի,
Որոյ ոտք կայր վերայ իմոյ կոկորդի.
„Տեսա՞ր որքան դիւրին իմն է քեզ ձրմլել,
Թէ ոտքով քիչ ամուր պընդեմ, ե՛ս սատկել...
Այսուհետեւ այս վայրկեան մի՛ մոռանար,
Մի՛ Սըմբատայ հին երախտիք ուրանար.

Վեղ հատուցումն չի ուշանար Երուանդէն,*
Եւ Արտաշէս հեշտ կազատուի քո պարտքէն:“ **

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Վեղ հատուցումն արժանաւոր է խեղդել,

ՆԵՐՍԷ:

Վամ քաջարի՛ զինուորի պէս զըլխատել:

ՏՈՒՐ.

Ինձ օրիորդն այդպէս բաներ չ՛աւետեց,
Այլ միայն այս նոր պատուիրան աւանդեց.
„Վընա՛ ասաց՝ Տիկնոջ հասցուր Պարսկաստան,
Թո՛ղ Բիւրական թողու արդ իւր զերդաստան.
Վաւ Երուանդի ամեն խորհուրդ իմացի՛ր,
Եւ Սըմբատայ հաւատարիմ աչք դարձիր:
Ես չիմացայ թէ՛ այն Վաւթի Սեմէի,
Ի՞նչ ունէին ի մէջ անցից մեր երկրի.
Թաղաւորն ինձ ուխտել էր տալ Բիւրական,
Ի՞մ է արդար պարտաւորի դատաստան.
Այժմ եկել եմ՝ որ վքեզ՝ Տիկին՝ Պարս տանիմ,
Եւ փոյթ պիտի Երուանդայ դուռ հասանիմ.
Ասեմ, մինչ ես դանդաղեցի ժամանել,
Սըմբատ ի Պարսս յաջողել էր անցանել:

ՏԻԿԻՆ (առ ՏՈՒՐ).

Տրխարանամ հատու լինել այս հրաշքեց,
Որ այսքան փոյթ փոփոխութիւն ետ անցեց.
Վանի՞ր ժամք են որ դահճապետ հեռացաւ,
Չի՛արդ Սըմբատ քեզ ի Մասիս գիպեցաւ:

* Երուանդ սպանել առեց Տուրին:

** Արտաշէս ինամարիկեց Տուրոյ որդւոց:

ՏՈՒՐ.

Ո՛չ ի Մասիս, այլ ըստորոտ բըլտոց մէջ,
Ուր դէտք, լըրտեսք զմեօք կանէին ելևէջ.
Երուանդ միայն ըզդահճապեան չէր յըղեւ,
Նորա նրման հաղարաւորք են ցըրուել:

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ.

Երբ Սանատրուկ յողի հարաւ յանտառի,
Երուանդ խոյն կալա՞ւ զաթուն արքայի:

ՏՈՒՐ.

Ե՛յո՛՛ ժառանգդ Վասպուրական աշխարհի,
Բարոյապէս վաղքաջ կայր նա ի դահի:

ԱՐՇԱԻՐ.

Իսկոյն անկա՞ւ Սանատրուկեանց դիմազրաւ,
Ընկեղ մանկունք կոտորեցա՞ն տապարաւ.

ՏՈՒՐ.

Ե՛յո՛՛ իշխանդ կողմէական զաւառաց.
Ընդ փոյթ շողաց յԱրշակունիս՝ սուր դահճաց.

ՏԻԿԻՆ.

Երկրորդական գահ տըրուեցաւ Երզամայ,
Եւ թագ զըրե՞ց Աըլուկ փոխան Աըմբատայ.

ՏՈՒՐ.

Ե՛յո՛՛ Տիկին, Աըլուկ վաղ կայր ի Երնդիր,
Որ անուանուի մեր արքայից թագադիր.

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Երզամայ անկ էր Երուանդայ մօտ թառել,
Որ յաջողէ նորա հողին նըշմարեւ.

Գեռ տանկութ տարեկան է այն մարը,
Բայց աուել է նորան իւր սանձ յիմարը.
Չը դիտէ որ թէ հողմ փըչէ այլ կողմէն,
Եռաջ Երզամ պիտի խուսէ նորամէն.
Ի զուր չէ կրում նա այն չըքնաղ կերպարան,
Թէ ո՛չ ինքըն, աչքն են հողոց զաւաճան:

ՆԵՐՍԷ:

Երուանդ ընդ փոյթ ըզդահճապեան առաքեց.

ՏՈՒՐ.

Ե՛յո՛՛, բայց նա ճանապարհին յապաղեց.

ԳԻՍԱԿ.

Սուրհանդակն միշտ հարբելով էր եկել,
Ե՛յն պատճառաւ դահճապետին հանդիպել.

ՏԻԿԻՆ.

Սուրհանդակէն հինդ օր յետոյ է ելած,
Եւ կէս ուղւոյն ի միասին են եկած:

ՏԻԿԻՆ.

Արշաւակի չէին գալիս երկուքին,
Եւ ես հասու եղէ նոցա խորհըրդին.
Ե՛յլ երբ տեսայ թէ սուրհանդակ յառաջեց,
Մտապարելս ի Բիւրական զուր թուեց.
Չէի կարող սուրհանդակէն յառաջ գալ:

ԳԻՍԱԿ.

Վամ չուզեցիր դահճապետէն յետ մընալ:

ՏՈՒՐ.

Սուրհանդակ այլ ճանապարհաւ ընթացաւ,
Գահճապետ մէկ ձորակի մէջ ուշացաւ.

Դս ընտրեցի դէպ ի Մասիս ընթանալ,
 Արպէս Երուանդ էր ինձ կանխաւ պատուիրեալ:
 Յորժամ այսպէս դեգերելով խոնջեցայ,
 Ազի առնուլ փոքր ինչ յանդորր հարկեցայ.
 Ե՛յլ չըզխեամ թէ ո՞վ այնպէս կաշխանդեց,
 Երտաշեսի հրրձաւանքն զիս զարթեցրեց:

(Ամենքեան ծիծաղեցան).

ՏԻՎԻՆ (առ Գիսակ).

Գընա՛ Գիսակ, և Տուրայ հետ աշխատիր,
 Ճանապարհի համար զըրաստ պատրաստիր.
 Գուք իմ զըստրիկը պիտի մընաք Բիւրական,
 Մինչև հասնի ձեզ Գըշխոյէն նոր հրաման.
 Եւ դու զոցա մօտ կըմընաս Կոնոփար,
 Երուանդ դէպ մեզ մահ է զըրկում անդադար:

(Գիսակ և Տուր փոքր ինչ հեռանան).

Ե Ր Գ.

- ա. Հասաւ յերկնից նըպաստ ազգին անակընկալ,
 Կանդնեցաւ մեզ կըրօնն անբիծ խընամակալ.
 Երդ փոքր ինչ սփոփվիր. Հայաստան անբաղդ, անբաղդ,
 Հայրենիք մեր վատարաղդ, կըլնիս բարբաղդ:
- բ. Սանատրուկի դըժբաղդ մահուամբ գահ կործանուեց,
 Երշակունեաց պըսակ զըլնէն յափշտակուեց,
 Գու սուգ զըեցար. Հայաստան անբաղդ և այլն:
- գ. Խարդաւանողն վեր համբարձաւ յաթոռ փառաց,
 Ենպարտ ժառանգն տարազրեցաւ յիւր հայրենեաց,
 Գու սասանեցար. Հայաստան անբաղդ ան՝:

- դ. Մի՛ երկընչիր շատ չի տւեր մըրութիւն,
 Շուտ յայտ կուգայ քըրմաց անսանձ յանդըզնութիւն.
 Գու չես կորնչիր. Հայաստան անբաղդ, անբաղդ:
- ե. Գո քաջ Աըմբատ յետ կըդառնայ քո քաղցրիկ ծոց,
 Օռարթութեամբ վըկայ կըլնիս նորա զործոց.
 Եւ կըզուարձանաս. Հայաստ՝:
- զ. Յետ կըդառնայ վեհագն մանուկ տարազրական,
 Նոր կըկանգնէ կործանեալ գահդ արքայական.
 Գու կընորոգվիս. Հայաստ՝:
- է. Բռնակալիդ արժանաւոր կայ հատուցումն,
 Եռակ կըլնի նշաւակի խըր կործանումն.
 Գու զոյզն համբերիր. Հայաստ՝:
- ը. Թէպէտ անպարտ Մանուկ կըմնէ ուղիս դառնութեան,
 Սուղեալ ի մէջ խորոց երկար պանդըխտութեան.
 Բայց վըրջն է բարի. Հայաստ՝:
- ր. Թող Երտաշէս երթայ ի Պարսս յօտարութիւն,
 Նորա յեանէն Տիկին փութայ ի մայրութիւն.
 Մի՛ յուսահատիր. Հայաստ՝:
- ժ. Ենեւեոյթ զօրութիւն կայ քեզ պահապան,
 Թըշուառ օրդոցդ ամեն տեղ նա է օգնական.
 Յուսով ամբացիր. Հայաստան անբաղդ, անբաղդ,
 Հայրենիք մեր վատարաղդ, կըլնիս բարբաղդ:

ԳՐՈՒԵՂՆԵՐՐՈՐԻՒՄ

ՅԵՂԱՆԱԿԱ

(Գարձեալ երեկոցա Սանդուխտ այնպէս՝ որպէս էր Տուր նկարագրել)

ՏՈՒՐ (յետո վազելով առ Տիկինն)

Եհաւաստի այն օրիորդ, վե՛հ Տիկին,
Որոյ ցարդ ևս կայ ի կոկորդոս ցաւ ոտին

ՍԱՆԴՈՒԽՏ (առ Տուր)

Գու այսօր խօս կատարէ՛ իմ պատուիրան,
Տա՛ր ըզՏիկինդ Արմբատի մօտ՝ Պարսկաստան,
Տե՛ս որ հըլու ծառայութեամբդ ազատիս,
Ի վըտանդէ կենթարկվելոյ իմ ոտիս:

(Յետոյ դարձոյց զբան առ Տիկինն)

Եւ դու Տիկին փութա՛ առ քո ամուսին,
Գո նըպաստք անդ անշուշտ պէտք են երկուսին,
Արմբատ Ասպետ չէ կարող քեզ հեռելիլ,
Չի նմա այլևս չունիմ հրաման երևելիլ:

ՆԵՐՍԱԷ (առ Սանդուխտ)

Տիկին չունի՞ հրաման ինչ առանձին,
Ի զիմաց քոյ հասուցանել Ասպետին:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Վերջին պատգամ արդէն Արմբատ ըստացաւ,
Եւ զէպ ի Պարսն իւր սանուն հետ գաղթեցաւ,
Երուանդ պիտի իւր բարկութեան քէն և ոխ
Գերդաստանէս խընդրէ որպէս չար ոտխ:
Արմբատանոյչ՝ Արմբատուհի կը գերուին,
Ելլ փութ անդորր կառնուն յԱնի ամրոցին:

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ

Ինձ կայ հնար ինչ՝ որ ևս երթամ յայն բանտէն,
Եւ հարսնացու բըռնի կորզեմ յԵրուանդէն:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ո՛չ թէ միայն հընար ի՞նչէ, այլ պա՛րտ է,
Որ իւր հարսին ամեն փեսայ ազատէ:

ԱՐՀԱԻՐ

Ուրեմն և ինձ նորա հանդոյն է արժան
Չօհնել իմ կեանք վասն իմ հարսին վըրկութեան:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Գաջ արժան է: Բայց բըռնութիւն չէ պիտոյ,
Երեան զոհեր ինձ աստէն բնաւ չեն հաճոյ:
Նախ զընացէ՛ք, և Երուանդէն խընդրեցէք,
Թէ արդա՛ր է, ձեզ կը լսէ, փորձեցէք:
Բայց ևս զիտեմ՝ նա անիրաւ կըլնի,
Որ ձեր հարսանց ազատութիւն չըշնորհվի:
Եյն ժամանակ եկէք յԱնի հեծելովք,
Չեզ կուտամ ձեր հարսունք զըսօք փակելովք:
Ելլ դու Տիկին՝ այս անցք պահէ՛ ի մրախ,
Գըստերցդ և քեզ ինչ արլիտուր պատրաստի:
Ենի անուամբ մայրաբաղաք ձեզ կուտամ,
Որոյ պըսակ դարուք կըմնայ անթարշամ:

ՏԻՎԻՆ

Իմ Արմբատիս անուն համբաւ նուապեց,
Հայաստանէն նորան օրհաս չար մերժեց:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Արմբատ անուն այնքան քաղցրիկ կը հընչէ,
Որ չին Ուսուլ հանդէպ նորա ամաչէ:

Հաղար և մի ասածար փառաց Միածնի,
 Արպէս զըշխոյք վեհ պանծասցին նոր յԱնի.
 Եթէ Սանդուխտ ի զըշխոյս է շահատակ,
 Սըմբատ լիցի յարբայից պար նահատակ.
 Ի սէր ազգի և կրօնի զիւր արիւն,
 Չոհ հաշտարար բերցէ ի Հօր հաճութիւն:

ՏԻԿԻՆ.

Բագրատունիք պիտի մընան հալածուած,
 Յօրքան որ այս բըռնաւոր կայ գահ բազմած.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ.

Բագրատունեաց գահ կը ծաղկի փառաւոր,
 Յորժամ զըրին սիւնք Արտաշեսան յանցաւոր.
 Ո՞վ է արժան Արշակունեաց յաջորդել,
 Քան զայն որ արդ եղբօրս ջանայ տուն հաստել.
 Ժառանգք Եղբօրս լոյս տի բերին մեր երկիր,
 Լոյսն է տեղի Սուրբ Միածնի խաշակիր.
 Ե՛լ ձեր որդւոց՝ ձեր վաստակոց վարձ կըլնի,
 Երբայական թագ վեհապանծ անդ յԱնի:

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Երբ որ Տիկին և օրիորդք հեռանան,
 Մեզ ի՞նչ առնել ունիս արդեօք տալ հրաման.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ.

Թեպէտ առաջ ընտրել էի քեզ յանձնել,
 Մինչ ի փոխձան օրիորդաց հեռ լննել.
 Բայց երբ փեսայք յօժարութիւն յայտնեցին,
 Թէ անցնիր որ պաշտպան կըլնի իւր հարսին.
 Դու և Կերսէհ պահպանեցէք այս ամից,
 Ուստի ընդ փոյթ պիտի ջընջուին հեռք զայլոց:

Կուգան հրոսակք և Տիկնոջ աստ չեն զըտնիր,
 Եւ ըզգըտտերս սոսկ կը վարեն յայլ երկիր.
 Սենեքերիմ և Երշաւիր կըշտապին,
 Որ առ Երուանդ փոյթ ժամանեն ի Մըծրին.
 Նորա ըստէպ այց կուգան աստ Բիւրական,
 Որ Վիսակէզ նոր համբաւներ խնանան.
 Տուր ամեն ինչ դադա կը յայտնէ Վիսակին,
 Եւ Վիսակ զայն պիտի ազդէ Սըմբատին:

ՏԻԿԻՆ.

Ես զըստերացս տեսնելու չեմ հարսնութիւն.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ (ժպտանալով.)

Մինչև նոցա ընդհատանի դերութիւն,
 Ե՛յնքան համբաւք Տուրայ բերնով կըստանաս
 Որ հարսանեաց լըրոց անձուկ չունենաս.
 Նա քանի որ միտք կը բերէ այն ոտը
 Որ ձըմըւմ էր գետնին նորա կոկորդը,
 Ե՛յնքան հապճեպ և մանրամասն լուր կըտայ
 Որ բընաւին կարօտայ տեղ չըմընայ:

ԱՐՇԱԿԻՐ.

Ես չեմ կարող միթէ երթալ Պարսկաստան,
 Աըմբատայ հեռ կալ առ զըրան Վարհհեան.

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ.

Ես ևս կերթամ իմ հարսին հեռ մեր այն տուն,
 Ուր Արտաշէս կ'անցունէ իւր մանկութիւն:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ.

Ինձ յոյժ հաճոյ է ձեր նոր զոհ յայն սեղան,
 Ուր ազգասէրք մըրցին յօգուտ հայրենեան.

ՏԻՒԻՆ (զուարթագին).

Երբ ամուսնոյս և զբառերացս հետ լինիմ,
Ընդէն պիտի յիշեմ արդի վիճակն իմ.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ (սա Տեղին).

Վեզ ամուսնեմ յարքունի տուն Վարսհեան,
Որ Երտաշէս խրնամ զբանէ մայրութեան.
Վըսանամեայ պանդրխտութեամբ յայս երկրէն,
Հայք ձեր նախնեաց նրախաղք միտք կուբերեն.
Ողջունաբեր ի Սիօնէ ճոխ տունս այս,
Սուրբ կրօնիս էր ուղեցոյց զէպ ի Հայս.
Վ շարչակին էր ձեռնտու Բազարաս,
Ես հայրենիս ձեր սէր լեալ է անարաս.
Միշտ արքայից թագադիր է և Եսպետ,
Հաւատարիմ Բազարատունեաց նահապետ:

ՆԵՐՍԷ.

Բազարատունիք, Երծրունիք միասին,
Բատրին Հայք Սանատրուկին յանձնեցին.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ.

Ես ևս նոցա խոստանումեմ թագ և գահ,
Միում յԱնի չըքնաղ աթոռ գերագահ
Եւ միտում Վասպուրական վեհապանծ,
Երբայական աթոռ փառաց դիւցազանց.
Բազարատունեաց, Երծրունեաց հետ կային,
Կազմէականք և Սատուցիք աւանձին.
Եյս երկու ցեղք ձուլեալ ի մի յետ դարուց,
Լիցին նախնիք արքայազանց վեհ պարուց:
Մինչ զիւր լըբցէ Արմատանոյշ բարձ ոսկի,
Արմատուհի ի նոր բարձիկ բազմեացի: *

* Սենեքերիմայ ցեղն թագաւորեաց ի Վասպուրական, իսկ Ռուբէն հինգերորդ Ռուբէնեանց էր Սատուցի:

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Եղեսիա գահն Երգարու լինչ կըլնի,
Երբ գահ զըսվի Վասպուրական և յԱնի:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ.

Չուր չէր որ երբ Երգար հրաւէր զիւր ուղղեաց,
Միածին ո՛չ խտոյն զհայցուածն կատարեաց.
Ընդ փոյթ կերթայ Եղեսիա մեր ձեռքէն,
Ուր կայ պատկեր Սուրբ Միածնի հրաշաշէն.
Եյլ փոխանակ Եղեսիոյ նա այլուր,
Տեղէ քնարիւր ըրդխման ականց ջերմաջուր.
Ուր Սուրբ Փետայս կը հիմնէ նոր Վաստակերտ *
Եւ անդ բազումք կըլնին կրօնիս աշակերտ:

ՍՄԲԱՏՈՒՀԻ.

Եղեսիա լինչպէս կերթայ մեր ձեռքէն,
Երգարու գահն պիտի զատու ի մեր թագէն.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ.

Երուանդ կուտայ Հայ Միջագետք Հըսումայ,
Որ ազգ գարին Սանատրուկի մուանայ.
Եյլ այն արիւն իմ արիւնն է, չի ցամբիր,
Չեն ջընջէր գայն՝ սրբանրից ազգ և երկիր.
Վաստակերտում կը նորոգվի իմ անուն,
Օրիորդաց պարք կառնուն զիմ նմանութիւն.
Տիկնայք կ'եղնեն հոգւով Տիկնոջդ ի հանդէս,
Լոյս Հայ անուան անդ կը բանայ նոր կրօնէս.
Բայց Երուանդէն ահա՛ լըբեսք են գալիս,
Ես կը թաքչեմ՝ որ նոքա ո՛չ անսնեն զիս:

* Տիկնա բաղարի.

Յ Ե Ղ Ա Ն Ա Կ Բ.

(Գան երկու անձինք, յորոց մի է այն Սուրհանդակն որ բերել էր Գրիգոր Ժառանգան Սասորկոյ, և մատուցեալ առ Տիկինն).

ՍՈՒՐՀԱՆԳԱԿ (զարմացած).

Կեռ չիք ժամ մի՛ որ ես աստի խոյս տուի,
Կու եղել ես նըման չըքնաղ հարսնացուի.
Երբ չըզիտեմ խօսքերս ուստի՞ լակրսիլ,
Շուարիլ եմ, թէ ի՞նչ պարտիմ աստ խօսիլ:

ՏԻՊԻՆ.

Կու այն ասա՛, ընդէ՞ր կըրկին յեա դարձար,
Ո՛չ ապաքէն դառնալ առ Տաղրս խոսսացար.

ՍՈՒՐՀԱՆԳԱԿ.

Եյո՛ Տիկինն, բայց ճանապարհք են փակուել,
Եմն կիրճք, անցք, հըրոսակօք են լցուել.

ՏԻՊԻՆ.

Իսկ այս ընկերդ՝ որ հետդ առած բերել ես
Ո՛չ է, ի՞նչ է, է՞ր է եկել, հասո՞ւ ես.

ԼՐՏԵՍ.

Ես լըտես եմ, բայց երբ տեսայ քո դէմքըդ,
Վո՛՞ ծառայ եմ, և համբուրեմ քո ոտքըդ.

(Ընկաւ Տիկնոջ սարք)

Մենք բազումք ենք, Ելլուանդէն ենք ուղարկուած.
Որ այս ամրոց մընայ մեզմէն պաշարուած.
Ես եկել եմ որ իմանամ թէ ի՞նչպէս,
Պիտի զըտնենք զարքայորդին Արտաշէս.
Սուրհանդակի յեա դառնալն երբ տեսանք,
Արտաշէսի փախուստ տալն իմացանք.

Չիս զըրկեցին որ իմանամ թէ ամրոց
Որքան կարէ դէմ ունիլ մեր հեծերոց:

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ.

Մենք չունինք կամք հակառակ կալ Արքայի.
Հանդէպ հրոսից բաց են դրունք մեր ամրոցի.
Մեր փեսայք ենք տան Ալմիրատոյ Ապիտի.
Եյց եմք եկեալ երկարանչիւր հարսնացուի:

ԼՐՇԱԽԻԲ.

Թէպէտ ունիմք և զօրք և դէնք բաւական,
Որ կարող են պահել զամրոցս Բաբական.
Բայց մենք չէինք աստ ժողովեալ առ ի մարտ,
Չօրք արքայի ասա ո՛չ զըտցեն զիմամարտ:

ԼՐՏԵՍ.

Ռերեմ երթամ ասեմ զօրաց արքայի,
Թէ այս ամրոց ընդդիմանալ ո՛չ կամի.
Միայն Արգամ և իւր ընտիր տիգուարք,
Եւ ող բերդ մըտնեն, և ո՛չ խուժանք բիւրաւորք:
(Երթան).

Յ Ե Ղ Ա Ն Ա Կ Գ.

(Հովանոցունն դարձեալ երեկցաւ Սանդուխտ).

ՍԱՆԳՈՒՆՏ.

Չի՛ յանդըղնիր Արգամ այսօր մրտանել,
Կարծելով թէ Ալմիրաա դարան է զըրեւ.
Նորա աչքին այնպէս բանակ ցոյց կուտամ.*
Որ բերդ մըտնել մտք չըրիրէ միւսանդամ:

* Գ. Թագ. 9. 17.

Թո՛ղ քո զըստերդ մընան այսօր յայս ամի՛ի,
 Բնկերութեամբ Աննքերիմ Արշաւրի.
 Վ՛այիւ Արգամ թէպէտ կուզայ յայց նոցին,
 Բայց վընաս ինչ չի հասցընիր ո՛չ մէկին.
 Գու ըշտապիր ի ճանապարհ ելանել,
 Արտաշէսին և Արմբատին հասանել.
 Արքայորդին ո՛չ մի միայն է անհայր,
 Ա՛յլ և կարօտ է որ լինիս նրմա մայր :

ՏԻԿԻՆ.

Ես կարո՞ղ եմ հասնիլ ի Պարսս առ Արմբատ,
 Յուզին երկայն չի՞ կըտրիր կեանքս միջահատ.
 Երբ ես անդրեաց չ'երկիրպագեմ իմ Ասպետ,
 Ձի՞ հարցընէր թէ այս կըրօն ինձ ո՞վ ետ:

ՍԱՆԳՈՒԽՏ.

Արիւն կուսիս ի Շաւարշան զուր հեղեալ,
 Գարձոյց յերկրէս զայցելութեան օր հասեալ.
 Վանդի Փեսայն մեր երկոցուն նոր Սամփոն,
 Հարաւ սիրով յընտրեալ Հարսն իւր Հին Սիոն.
 Ա՛յլ նա անարգ դաւաճանեալ Փեսային,
 Ի մահ մատնեաց բեկուելով ի փայտին.
 Եւ այս յայնժամ մինչ հրաւիրեալ յԱրգարէ,
 Բարուք վարկաւ ո՛չ տալ անդի յայն երկրէ.
 Ի Սիոնէ անցեալ ընդ լեռն Ձիթենեաց,
 Բզձայր Փեսայս վայր իջանել յայց Մասեաց:

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Ահ հաւատչեայ տնձեազործ պատկեր իւր,
 Ահ Արգարու հրաւեր ի Հայս ո՞չ յըզիւր.

ՆԵՐՍԷ:

Փեսայն զայն խունկ և զոսկին ո՛չ մուացաւ,
 Օտր տալ Արգար ձեռամբ մոզուց քաջացաւ.
 Մինչ աղայացեալ ի Բեթղէհէմ ի Մըրին,
 Խանձարրապատ կայր Սուրբ Հըզօրն կուսածին:

ՍԱՆԳՈՒԽՏ

Որ առ իւրան էր եկեալ սիրով ազգական,
 Ա՛յլ իւրքն ընձա անարգեցին, չընկալան.
 Իսկ որք յԱրգար զըրկեալ ընձա սիրեցին,
 Ես նոցա զիւր որդեգրութիւն Միածին:

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Վ՛ասն այն ըզհետ Իւր պատկերին աւաքեաց,
 Եւ ըզ պատկեր Մօր Իւր կուսի Բանն Էստուած.
 Եւ զկողմուխ Գեղարդ ներկեալ Իւր արեամբ,
 Օ՛ի ազգ նոցին հաստատեցի տեսութեամբ:

ՍԱՆԳՈՒԽՏ.

Ա՛յլ զն կամաւ կափոյց զաչս մեր Հայրենին,
 Չըտեսանել ըզսէր Անահ հեռացին.
 Վ՛ասն այն Փեսայն զայցելութիւն Իւր Մասեաց,
 Արսկին գարուք յեսս նահանջել որոչեաց:

ՆԵՐՍԷ:

Անհընար էր խտակ զհրաւեր Արգարեան,
 Անշուշտ ունէր երանանալ Հայաստան.

ՍԱՆԳՈՒԽՏ.

Երկու հարիւր երեսունհինգ ամօք,
 Պիտի յալեն էջք Միածնի Հօր կամօք.

Եւ զի Արմբատ հետաքրքիր չը լինի,
Եւ հարցուփորձ չանէ քս նոր կըրօնի,
Վեց շնորհեցաւ այդ հրաշագեղ կերպարան,
Ար Արմբատ միշտ մընայ յի լում ըզմայլման:

ՆՈՆՈՓԸՐ.

Երտաշեսին կարէ՞ ցոյց տալ ճանապարհ,
Ար շուտ ծագէ լոյս փրկութեան մեր աշխարհ.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ.

Ո՛չ, պիտի նա Երտաշեսին ինչ չտես,
Ընմեղ մանկան փակ աչքերըն բաց չանէ,
Ար նա իւր հօր զործոց ընդդէմ սարսապարտ,
Իբր ազգատեաց շքին ազգէն դատապարտ:

ՏԻԿԻՆ.

Միթէ Արմբատ և Երտաշէս չե՞ն փութար,
Եւ միւսանգամ ի Հայաստան չե՞ն դառնար,
Պանդըխտութիւն չէ՞ տեւելոց ամ քրսան:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ.

Նբբ Երտաշէս վերագառնայ Հայաստան,
Նա ժառանգորդ Հայոց գահին կըպատուի.
Վերին Հայոց թագիւ պիտի պըստիուի,
Արմբատ նորս զօրավեց և կազդուրիչ:
Վաստիարակ հըրահանդիչ և մարդիչ:

ՆՈՆՈՓԸՐ.

Վ չան այն նորան մեծ մեծ պաշտօնք կընծային,
Օջրբ Հայրենեաց ի ձեռս նորա կը յանձնին:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ.

Արդւոց յորդիս կը պերճանան ճոխութեամբ,
Պալուածք նոցա կը զօրանան մեծութեամբ,
Եյնքան բարիք կանեն իւրեանց հայրենեաց,
Մինչ նախանձու կը բըթանան սայրբ ժանեաց.
Եւ չորս հարիւր յիսունամեայ աւերակ,*
Փառազարդեալ կ'արձանանայ ի Շիրակ:

ՏԻԿԻՆ (Թափեղով).

Ի՞նչ մեծ ցաւ է ինձ սիրական զուգակցիս,
Ար չեմ կարող մարդուս տալ յոյս կըրօնիս.
Եւ Հայաստան պիտի խամբի մըթագին,
Արուստ երթան Երտաշէս ընդ Արմբատին:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ.

Ենպարտ մահն իմ վան Հայրենեաց չի լռեր,
Միածնի զուռն առանց բաղխման չի թողներ.
Յամենայն ժամ սոսկ այսմ պիտի փափագիմ,
Ար լուսաւոր տեսնեմ զերկիր և զազգ իմ:

ՆՈՆՈՓԸՐ.

Հայաստանի ժամ փրկութեան էր հասեւ,
Եւ Միածին առհաւատչեայքն էր շնորհեւ.
Ո՞վ ինչ անէ որ ազգ խրցեց իւր ականջ,
Օգնեց քըրմաց պընդել իւրեանց չար պահանջ.
Նախասահման իրնամբ վերին տեսչութեան,
Ո՛չ բըռնարար բանայ ըզդուռն փրկութեան.
Վամի որ մարդ ինքնին բացցէ մուտ կենաց,
Օ՛ր գերազոյն աբժանացի պարգևաց:

* Արշակունեաց թագաւորութեան կործանելոյն յետ 450 տարի որ անցաւ. Բաղրամունեաց թագաւորութիւնն սկսաւ ի Շիրակ.

ՆԵՐՍԷ:

Յայտըհեաէ պարա է Հայոց ըսպասել,
 Մինչև հասնի կէտ՝ որ Նոյ էր կանխասել.
 Մինչ Աբգարու մեծարեցի հըրուէր,
 Այց արասցէ մեզ Միածինն մարդասէր:
 Երդարութեան անդի տալով զըթութիւն,
 Եզգի մերում ցուցցէ վերկնից զըրութիւնս

ՏԻԿԻՆ (շուարեւով).

Երկու հարիւր քառասուն ամ է ժամադրեալ,
 Երկոքին ևս վաղուց կըլնին հողացեալ.
 Ես փըրկեցայ, իմոց օղնել կարող չեմ,
 Հեթանոսին զեարդ լըծորդ ճանաչեմ:

ՍԱՆԳՈՒԽՏ.

Ենպարտ արիւնս հանգոյն արեան Արեւի,
 Բարձցէ բողոք առ Հայր յերկինս ոլըովք լի.
 Որ այն ճըրագն՝ ինչ Աբգար եղ յաշտանակ,
 Նոր բորբոքեալ ըյս տայ ազգին բովանդակ.
 Հոգ բամբիշեդ է ամուսնոյդ փըրկութիւն,
 Որպէս և իմ եղբորս անզօր մանկութիւնս

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Եհա՛ Պիտակ և իմ որդի կամապաշտ,
 Է ի սըրտէ ի կուռս յարեալ գիւցապաշտ.

ՆԵՐՍԷ:

Այլ ո՞րքան են զոհք խուռն ազգին կորչտեան,
 Որոյ պատճառք են սոսկ չարիք քըրմութեան.

ՍԱՆԳՈՒԽՏ.

Բայց ընտրեաց վա՛ռ է ճըրագ Աբգարեան,
 Երկինք պատրաստ բանալ ըզդուռն զըթութեան.
 Մըտցեն կոչեալք ի հարսնարան Միածնի,
 Ուրախակից լինել անմահ Փեսայի:

ՏԻԿԻՆ (անհանգուրծ).

Վաջայոյս եմ որ երկու դարք մինչ անցնին,
 Հայք ամենայն երկիրպագցեն Միածնին.
 Ո՛չ Արտաշէս և ո՛չ Սըմբատ կըմբանն,
 Որ Աբգարու ճըրագէն ըյս ըստանան:

ՍԱՆԳՈՒԽՏ.

Իմ ուղակէզ զոհ բերեալ ի սուրբ սեղան,
 Ունի կանգնիլ նոր կըրօնի վէմ անկեան.
 Այս նոր վեմի վերայ կըգնէ Միածին,
 Հիմունք իւրոյ նորակերտեալ խորանին.
 Թէ Արտաշէս և թէ Սըմբատ զուրկ մնան,
 Ի սուրբ լուսոյ աշտանակին Աբգարեան.
 Հատուցումն է արդարութիւն Միածնի,
 Չզր լուծանին թուռնք փոխան հարց խըմբի:

ՆԵՐՍԷ:

Յընթացս երկուց հարիւրամեայ միջոցաց,
 Վանի՞ ըրիւր Հայք ի խաւարէ ըստուերաց.
 Վըրմաց ջոկոց պիտի կըշոյն ծանրանան,
 Նախա զըրկեալք յուղիզ շաւղաց փըրկութեան:

ՍԱՆԳՈՒԽՏ.

Ես դուտարն եմ, և օղնել հօրս կարող չեմ,
 Թէ և փըրկչիս տիւ և գիշեր կ'ազաչեմ.

Օխարդ ապա այն՝ որ զԱրդին նաստակայ,
 Օանձառ. Հողին անխղճարար հայհոյեայ.
 Բայց ահա՛ դայ լըտեսի հեն Չօրական,
 Հետազօտել զխորս ամրոցիս Բիւրական.
 Երբ նա երթայ, վերջին նուազ կիրևիս,
 Ար լըրանայ յայս բերդ ամուր զարուստ իմ:

(Տեսիլն ճամկեցաւ, և ի հեռուստ երևեցան Լրտեսն և Չօրականն):

Յ Ե Ղ Ա Ն Ա Կ Գ

Գան Լրտես և Չօրական մի. որոց ընդառաջ ելանէ Ներսէս, և դասնան ի միտին):

ԶՕՐԱԿԱՆ (առ Տիկին):

Հըրամանն է Վաջի արանց Երուանդայ,
 Ըզգեղաստան Բաղրատունոյն Արմբասայ.
 Վարել յԱնի որ ի Վամախ զաւտո ի,
 Եւ պահպանել որպէս պատանդ անդ յամրի:

ՏԻԿԻՆ (ձիճաղելով):

Միթէ Երուանդ ևս է եկել յայց բերդիս.

ԶՕՐԱԿԱՆ.

Ո՛չ ինքն Արքայ, այլ հըրամանն է ընդ իս.

ՏԻԿԻՆ.

Արքայն այնքա՞ն ըստըսկացաւ որ ըզքեղ,
 Գլըկեց որսալ ասա ի կալուածս մեր ըզմեղ.

ԶՕՐԱԿԱՆ.

Ես յարքայէ անմիջապէս չեմ եկեալ,
 Արգամ՝ առ դուրս ամրոցիս ասա կայ հասեալ.

ՏԻԿԻՆ.

Ե՛ր Մուրացանն ո՛չ եկն առ իս անձնովին,
 Մեծ ի՞նչ կարծեց կռիւն երկրորդ արքային.

ԶՕՐԱԿԱՆ (Ժպտալով):

Ո՛չ վասն այն չեկն՝ զի է երկրորդ արքայի,
 Ե՛լ երկընչի ի վըտանգաց դարանի.

ՏԻԿԻՆ.

Վարան ոչ դոյ. զընա՛, զընե՛ խորշերը.

ԶՕՐԱԿԱՆ.

Յայդ խկ էր ինձ տուեալ նորա պատուէրը:

Ե Ր Գ.

ա. Սաւառնաթև սև արծուին,
 Չօղ պատառէր յեթեր վերին.
 Աչքն էր ի վայր ի ծոց դաշտաց,
 Ի ծաղկածին մարտանդս հովտաց:

բ. Հեղիկ ձնմէր տարմ կաքաւուց,
 Մարին ընդ իւր հըրձուեալ ձագուց.
 Յուրոյն թառեալ վայր վարուժան,
 Հայէր բերկրեալ յիւր գերդաստան:

գ. Ճըշեաց արծիւն. ջըրուեցան հաւք,
 Ի դէզս, ի թուփս փախեան կաքաւք.
 Թեւք օգնեցին վարուժանին,
 Ընդ իւր ձագուց մինաց մարին:

- Դ. Մի՛ երկընչիր անգոր թըռչուն,
Քեզ չե՛ դիպչիր ճիրան արծուոյն.
Շուտ կուհասնիս վարուժանիդ,
Մայր կու կանգնիս դերդաստանիդ:
- Ե. Չաղբղ չեն մասնիր յարծուոյն մազիլ,
Նոցա մարմնով չունի յազիլ...
- Ղ. Քի՛ ի հեռուսա աղեղնաւոր,
Գընէ՛ յարծիւն ուշ դիտաւոր,
Որ երբ վերուստ ի վայր սուրայ,
Նեա սեւեռէ՛ ի սիրտ նորա:
- Է. Վասն այն պարէ սե արծըրին,
Սաւառնաթե յեթեր վերին.
Տեսանէ որսն ի ծոց հովտայ,
Եւ ճիչ բառնայ կեղերջանաց:
- Ը. Մինչ աչք իմ կայր ի վարուժան,
Մարին կորեաւ յանյայտութեան.
Եւ ձագ ահա՛ երկաքանչիւր,
Յանքոյթ ի ծերպս հիւսէ բոյն իւր:
- Թ. Սպիտակ արծուոյն Մասեաց Լեւին,
Չաղ թեակցի վարուժանին.
Երծաթափայլ գոյն փետրակաց,
Սե արծուոյս է գոռ արհաւիրաց:

ԳՐՈՒՆԳ ԶՈՐԲՈՐԳ.

ՅԵՂԱՆԱԿ ՎԵՐՋԻՆ.

(Հովանոցի մէջ երեւեցաւ Սանդուխտ ըստ առաջնոյն).

ՍԱՆԴՈՒՆՍ (սա ՏԻԿԻՆ).

Քո զըստերաց հրաժարական սուր ողջոյն,
Միւս անգամ ուշ կըլինի ձեր տեսութիւն.

ՏԻԿԻՆ (Թախանձանոք).

Կայ՛ ինչ հընար որ ամուսինս մըկըրապէ,
Եւ Միածնի բնարեալ դասուն կըցորդէ.

ՍԱՆԴՈՒՆՍ (կարեկցաւ թեամբ).

Հնար ինչ ո՛չ գոյ. բայց թէ ընդէ՛ր՝ ինձ է յայտ,
Ե՛լլ յաշխարհէ պիտի պահուի դեռ անյայտ.
Բայց քեզ յայտնեմ որ յետ քանի դարերու,
Բազրատունիք պիտի տիրեն դահերու.
Ո՛չ թէ միայն զԱնին կանեն փառաւոր,
Ե՛լլ և ի Վերս դահ կը կանգնեն զօրաւոր.
Ես և շին Սըծիթային կը փոխվիս,
Բստ ջերմիկաց յետ չորս դարուց ի Տիփլիս.
Ուր շառաւիղք Բազրատունեաց տան նախնոյն,
Միշտ զօրավեց կըլինին շայոց և Ենոյն.
Եւ ուր թախծեալ սերտք և հոգիք կըձրկաին
Որպէս յամուր վըստահարան որր ազգին:
Ե՛ս ամենայն տրտուր կուգայ փոխարէն,
Ինչ իմ եղբայր նըպաստ կառնու քո ամենին.

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Մեծ է շնորհդ՛ ինչ որ մեզ ես խոստանում,
Կարծեմ Տիփլիս ամեն ինչ չէ հասկանում.

ՍԱՆԴՈՒԻՏ.

Ե՞րբ Միածին՝ ի շնորհս իմոյ հարսնութեան,
Օ Արշակունեաց նոր պրծնեացէ գաւազան.
Հանցէ Սրմբատ յաթոռ զմանուկն Արտաշէս,
Բացցի ի Հայս ազգասիրաց նոր հանդէս:

ՍՄԲԱՏԱՆՈՅՇ.

Ի՞նչ կըլինին Երուանդ, Երուազ և Սըլուկ,
Որ Արգամայ հետ հանեցին այս ազմուկ.

ՍԱՆԴՈՒԻՏ.

Երուանդ որպէս Վաջ՝ ի մարտի ո՛չ անկցի,
ԵՂԼ ծակամուտ ի թաքըստեան ճըմիւցի.
Եւ Երուազին ի պարանոց կախեալ վէմ,
Զ ըրահեղձոյց կորիցէ յիւր անդրեաց դէմ.
Արգամ և Սլուկ զըլիտիւք իւրեանց տուժեցեն,
Սանատըրոյ արեան հեղման փոխարէն.
Իսկ ջոկ քըրմնաց որպէս խրոիւ աղբեաց,
Աորիցեն ընդ փըլատախօք մեհնեաց.
Օջր ո՛չ հըրոյ, և կամ մըրձոց ոյժ բաղման,
ԵՂԼ փոթորիսց հարուածք դիցեն ի կործան:

ՍՄԲԱՏՈՒՂԻ.

Գիսակ տրիտուր մըտերմութեան զի՞նչ առցէ.

ՍԱՆԴՈՒԻՏ.

Պըսակ դարնեաց ի ճակատ իւր կապեցէ.

(Դառնայ առ Տիկէ).

Եպա Զ ըրջիղջ որ քեզ եղև Աւագան,
Արծըւային թեւովք կերթայ յԱխուրեան.

Որ և անդէն Միածնի Սուրբ բան լըցցի,
Օջր ինչ այսօր քեզ ի սիրփանս ուխտեցի.
Եյժմ՝ աւետիք մերձ են Վասաղ զետակին,
Շըրէզ բըլբին վաղ յայց ելցէ Միածին:

ՆԵՐՍԷ.

Միթէ Հայկերզ ունայն ինչ էր, մտցե՞լ ենք,
Թէ Միածին ի՞նչ էր ուխտել, չըզիտե՞նք.
Ենովս չեկա՞ւ, Թադէոս չէ՞ր քաջայոյս, *
Որոյ ձեռամբ Հօր Միածին ետ զիւր լոյս.
Ենոք՝ Արգար չէ՞ր երջանիկ որ զընաց, **

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Որ արդ յաջմէ Սուրբ Փեսային կայ բազմած.

ՆԵՐՍԷ.

Բայց նորա այն ջերմիկ սիրով հըրաւէր,
Որով զՈրդին Միածին Հօր հրաւիրէր.
Չունի երբէք մտանալ Սուրբ Միածին,
Չունի երբէք անտես առնել ձեր ազգին.
Արգար Նորա Ատուածութեան հաւատաց,
Մինչ Նա էր դեռ Իւր Աոյս Մօրէն նոր ծընած.
Տեսլեամբ աստեղ որ Մոզք էին ցոյց առել,
Նա զՈրդին Հօր Միածին էր զաւանել:

ՆՈՆՈՓԱՐ.

Եւ երբ ցաւովք՝ անկողնի մէջ կայր ընկած,
Նորա միայն շնորհաց էր վեր յոյս զըրած:

* Հայկերզ. համար 1964. ** Հայկ՝. 1965.

ՍԱՆԴՈՒՒՑ.

Միածին Հօր այս ջերմեռանդ հաւատոց,
 Փոխարէն զազգ մեր ընկալաւ յիւր Սուրբ ծոց.
 Կուգայ որպէս Ենմահ փեսայ ի Մասիս,
 Որ չը ձեպեց յՂեկս յԵսորիս.
 Ի՞մ արիւն ևս անդ չըհեղաւ հեռաւոր,
 Որ միշտ լինի Հայոց Մեծաց մերձաւոր:

ՏԻԿԻՆ (աւքերը վառած).

Միթէ դո՞ւ ես այն գուշակեալ օրիորդ,
 Երեսուն եօթն կուսից ընկեր և նախորդ.¹

ՍԱՆԴՈՒՒՑ.

Ե՛յ՛, և մին պիտի երթայ հին Սըծիխիթ,²
 Կուրացելոց հայել և լոյս տալ առիթ.
 Որ մինչ ջերմուկք մայրաքաղաք ձեւանան,³
 Ենդ շողք Երփուոյն անշամանդաղ ցոլանան:

ՏԻԿԻՆ.

Ձե՛ր արիւնն է ձեպեցնող մեր փրկութեան,
 Որ նորոզիլ Երտիմէղի հին սեղան.⁴
 Ոսկեխարխիս այս նոր սեղա՞ն պիտի ՚լնի,
 Սուրբ Հարսնարան և Ըռագաստ Միածնի:⁵

ՍԱՆԴՈՒՒՑ.

Ե՛յ՛, ասած չէ՞ր Ոսկեդար կը դարձնեմ,
 Ը՛ւրջ ըզՄասեօք հեռըհհեռէ կ'չորեքինեմ.⁶
 Երբ հասանէ ուխտեալ նախկին Ոսկեդար,
 Յարևելից 'Նոր հիւր կուգայ 'Նոյ արդար:⁷

¹ Հայկերգ. համար 1966, 67, 68. ² Կունէ. ³ Տիփս. ⁴ Էջմիածին. ⁵ Հոյկ. 1970
 78. ⁶ Հոյկ, 1952. ⁷ Լուսաւորիչ.

ՏԻԿԻՆ.

Ե՛յս առաջին Ոսկեդարու խորհրդեամբ,
 Չերեցա՞ն մուտք Երշակունեաց զալստեամբ.

ՍԱՆԴՈՒՒՑ.

Ե՛յ՛, արիւնս էր այն զըրան բանալին.

ՏԻԿԻՆ.

Չհեղա՞ւ արիւնդ յոսկի խարխիս նեղանին,¹

ՍԱՆԴՈՒՒՑ.

Հօր Միածինն չի յապաղէր այց առնել
 Եւ Երգարու փափագ ըզձից լըրացնել.
 Յոտըս Մասեաց հիմնել զիւր տուն Հարսանեաց,
 Գըրաւական երանութեան ապանեաց.
 Գար և կէս յետ Երտաշիսի մէկ թոռնեակ,²
 Տան հիմնադիր կըլնի Քասաղ ի զետակ.
 Ի մէջ այն Տան նոր կըկերտուի Սուրբ Տապան,³
 Որ առաւել հըրաշք կանէ քան զ'Նոյիան.
 Երբ Գըրհեղեղ՝ Գըրհեղեղի փոխարէն⁴
 Օմեր Սուրբ Արթուր ի բաց մերժէ յայս երկրէն,
 Փոխան 'Նոյի Մեղքիսեղէկը կը կանգնին,⁵
 Քաջ Գեկավարը Փըրկարար 'Նոր Տապանին.
 'Նոցա աջոյ Սըծիխարիչ Գաւազան,
 Սուրբ Արթուրին նեցուկ կըլնի յաւիտեան.
 Սըշտադալար ծաղկապրսակ Յուպ Արդին,⁶
 Եջք Միածնի կանգնեցին խէզ վասն ազգին.
 'Նոցա քըրտամբ ցօղեալ Մասեաց Վարդը ծաղկանց,⁷
 Ա'արձանան պընդել Արթին վէմ հիմանց.

¹ Հոյկ. 1966. ² Աղաբաշակ. ³ Էջմիածին. ⁴ Հրապաշտութիւն. ⁵ Հայրապետք
⁶ Հայրապետութիւն. ⁷ Արդանանք.

Հայրն ի զըլուսն ազգիդ պըսակ Պարզենեաց,¹
 Գըսարիկ հիւսեալ Տըփխեաց փընջիկ Շուշանաց,²
 Ենդ Եզգասէր քո Եսպետի Հիսկորդը,³
 Եզգին պիտի հանդիսանան նորոգողք.
 Հօր և Գըստեր անուան կանգնեալ յիշատակ,
 Սուրբ Հայրենեաց յայտենն փառաց յաղթանակի:
 Ենդ և Տիկնայք հանգոյն չըքնող բամբիշիդ,⁴
 Ըզհին պատկեր սուգեալ յատակ լըծակիդ.
 Նոր ամազոնք պիտի յառնեն մեր ծագաց,
 Լուսափայլեալ ի գեղ հրաշեց հրահանգաց:
 Եռեալ յինէն ոստ անթառամ ձիթենեոյն,
 Պատուաստեցեն յարդիւնարար տունկ հողոյն.
 Փընջովք լուսոյն փռեալ ընդդէմ սընտեաց,
 Որ այնքան դար տիրէր նոցին Հայրենեաց.
 Ձէթ ի լապտեր նիւթեւ զընքուշ այն սեռին,
 Որ մըշտափառ ճըրագ է տան Յարեթին.
 Իսկ Օրիորդք զոհար ակունք Հայազանց,⁵
 Որ հանդերձեալ են լինել մայր դիւցազանց.
 Ինձ նըմանիլ փափագելով զըրևոյն,
 Սիրով Եզգի և Հայրենեաց կը փառվին.
 Հանգոյն Տիկնանց ունկըն եղեալ իմ երգոց,
 Ուրախութեամբ կը փափագին թարմ ոստոց.
 Աը հասկանան որ Եթէնաս ես ինքն եմ,
 Որ Հայրենեաց շիւղ ձիթենեոյ նուիրեմ:
 Աիմանան որ ես եմ նոյա Պանդորայն,
 Եւ ի տուփ իմ երջանկութեան կայ խիլայն.
 Աըձանաչեն որ ես Հայոց Պալլտան եմ,
 Պալլագիտն՝ ոսկի անդրոյն ես տիրեմ:

¹ Վարդանանք. ² Շուշանիկ. ³ Տիփխայ Հայ կիտանք. ⁴ Հայ արհնայք Տիփխայ.
⁵ Հայազգի օրիորդք Տիփխայ.

Աիմանան որ այս ամենայն ես էի,
 Որ բերանով Պանդուխտ կուսին խօսէի.
 Ես եմ ուղղել զձերն ի Մասիս ձիւնապատ,
 Յոյց տալ նըմա դաւերակաց ըզգագաթ.
 ԶՎաղարշապատ և զԵրտաշատ, զԵրմաւիր,
 Սիս և Մըծբին՝ որք կործանեալ կան յերկիր.
 Որ մինչ դարձոյց զաշս իւր յԱնուոյն աւերակ,
 Ետու նըմա ողբալ զնորին յիշատակ.
 Յուշ առնելով նըմին զնորին պերճութիւն,
 Յոր հանդերձեալ է պըճնիլ իւր ճոխութիւն.
 Եյլ ի տիրել նըմին շըռայլ մըլութեանց,
 Ունի զըրիւլ իւր պարծանաց ի բարձանց.
 Մինչև հարկել անցաւորաց այցելուաց,
 Խընդրել զԱնի ի մէջ Անուոյ փլատակաց.
 Եւ ոչ զըսեալ զքք Հայազգի զի հարցցեն,
 Տառապագին սոսկ կըրկնեցեն ա՛խ, ուր են:
 Ո՛ւր են Տիկնայք և պըճնասէր օրիորդք,
 Եշխարհաւէր յունական հրոյն բաժանորդք.
 Որ նախ զԱնի տոչորեցոյց զառամամբ,
 Եպա զՆոյն ինքն Բիւզանդիոն հըրդեհմամբ:
 Երդ անանկացեալ Հայրենին մեր ճոխ հարուստ,
 Մինչ թախծագին յուշ իւր բերցէ զայն կորուստ.
 Եւ յԱրասիին ընդ գետափուն թարթափեալ,¹
 Զիւր խընդրեաց ըզգանձ շնորհաց կողոպտեալ.
 Լուիցէ գձայն Աուսիս հողուով թախծելոյ,
 Երգոց Պանդուխտ օրիորդիս հայազգոյ.
 Ո՛չ ի ծագաց խորշեց Հանդրին Անդընդոց,
 Եյլ յԱղեմայ յայց Տան Նախնեաց իմ Հընոց.

* „Մայր Երաքսի.“ Ռափ. Պասկանեանի.

Որ ի խնդիր ելեալ իմոց Հայրենեաց,
 Արևիկն պանդուխտ եմ յերամս իմ ընտանեաց.
 Կաթողին եմ ի հարսնութիւն խնդազին,
 Ե՛յլ շուարեալ յընտրութիւն Նոր Փետային.
 Խցե՞ ուրիք՝ Արշակ ի հոյլ համազգեաց,
 Յօրիորդէս առնուլ զայս ոստ ձիթենեաց,
 Օտր առժամամբ ձեզ եմ բերեալ ի հեռուստ,
 Եւ չեմ յօժար տալ վերըստին ի կորուստ:
 Ենահիզ եմ իմ ազգիս և ո՛չ Եստղիկ,
 Իմ յաղթանակ չէ այն՝ զի եմ գեղեցիկ.
 Օ՛վ փրորդիտեան արատաւոր մըրցանակ,
 Արքէ զարուց արիւնազանգ փըլատակ,
 Համեստութեան, պարկեշտութեան իմ բարբառ,
 Ո՛չ պրճնութեանց հանցէ ըզձեզ սիրավառ,
 Վայելչութեանց ուսանիջք զեղանակ,
 Յինէն առեալ ըզպատշաճից զօրինակ:
 Տեսիք՝ որ ես ըստ պայմանաց այլեայլ,
 Գամապետին երևեցայ լուսափայլ.
 Բայց առաջ ձեզ, փախըստէից, և Տուրին
 Ե՛յս ըզգեստով հանդէպ կացի երեքիկին:
 Ե՛յս էր հագիս՝ մինչ զիս Վարձամ բանտարկեց,
 Եւ մինչ դահիճ յատենի անդ կառափեց,
 Ե՛յս հազուստով եղաւ մարմինս ի շիրիմ,
 Ե՛յսպէս համեստ պիտի լինին և քորք իմ.
 Երբ ճանաչեն թէ զարդ նոցա չեն ակունք,
 Ե՛յլ ճըշգրիտ փառք են Հայրենեաց զաւակունք,
 Ինձ համանման մերժեալ յանձանց պրճնութիւն,
 Գուն գործեսցեն միտաց ձօնել պերճութիւն.
 Մի՛ մոռանար Հայրն և Գուստրըն բընաւին,
 Նորա ճըգաւիք բազմերախտ են մեր ազգին.

Երբ հանդերձի Հայրն ի սեղան Հայրենեաց,
 Գըստեր համար դուշակ կացցէ ապառնեաց,
 Հայր մատնացոյց կըլնի ի վէճ՝ յայն ամուլ,¹
 Ուր Սուրբ Գըստրիկ ունի զարիւն իւր հեղուլ.
 Նըշան կուտայ զայն խոխոջուն ջերմաջուր,²
 Որ նոր քաղաք հիմնել կուտայ ի սէր իւր:
 Նա ևս հանդոյն ինձ Գըշխոյիս ըզգեստուք,
 Չի կամենար հանդիսանալ՝ այլ վարուք.
 Որ մեր ծաղիւնք Ոսկեդարու Օրիորդք,
 Մեր գործերուն լինին սըրսանց հեռերդք:
 Ինչպէս որ ես երկու անգամ փայլեցայ,
 Երբ վայելուչ հանգամանաց զայն տեսայ.
 Մի մինչ հարկ էր ըզդահճապետն սանձարկել,
 Եւ յերուանդայ գործի պատժոց փոխարկել.
 Եւ երկրորդ՝ մինչ դու հարսնացար Միածնին,
 Ես հարսնածու եղէ ցըղուուն Եղենին.
 Ինձ անշուշտ հարկ էր ի հանդերձ հարսանեաց,
 Յիս նըկարել զուրախութիւն Հայրենեաց.
 Նոյնպէս ընտիր այն Հայազդի աղջիկունք,
 Տիզրանուհեայ ըստեամբք սընեալ զաւակունք.
 Ե՛յն ժամանակ պիտի յիշեն զարդարանք,
 Երբ Հայրենեաց պահանջին զայն հանգամանք:
 Բսպարաացին զանձըն իւր ո՛չ զարդարէր
 Երբ հարսանեաց ի պար երթալ պատրաստուէր,
 Ե՛յլ երբ ի մարտ երթայր վան իւր Հայրենեաց,
 Ե՛յն ժամանակ դուրս կ'երանէր զարդարուած:
 Եթէնասն է աստուածուհին գիտութեանց,
 Նորան հաճոյ չեն սեթեթք պրճնութեանց.

¹ Մետեի բարձունք. ² Տիփեի բաղնիքն.

Իմաստութեան Աշակերտացոյ և Սանուց,
 Սոյ ժամանակ պաճուճանաց և զարդուցի
 Այլ առանց այնր պիտի յարգեն պարզութիւն,
 Պարկեշտութեամբ, համեստութեամբ պրճնութիւն.
 Իւրեանց հոգիք չբխաթութիւն մէջ ձորձոյ,
 Ընդ որ շնորհաց չեն թափանցիր շողք լուսոյ.
 Չոր մերկանան մինչ մրտանեն յանկողին,
 Ի բաղանիս կամ ի յատակ դամբանին:
 Թող զարդարուին այն զարդերով պրճնութեան,
 Չոր ընդ իւրեանս կարեն կրթել յաւիտեան.
 Եւ որովք կան Սուրբ Փեսային յատենի,
 Այն է խիլայն սուրբ կրթութեանց, վարք բարի.
 Ես ի՞նչ եմ արդ:— Չոհ Հայրենեաց և Արօնին.
 Ի՞նչ կըլնէի եթէ աշխարհ սիրէի
 Թէ ըզմայլած լինէի պերճ պրճնութեան,
 Վարէի՞ արդ օգնել եղբօրս փրկութեան:
 Ես ի՞նչ եմ արդ:— Թաղուած մեռել վաղեմի,
 Ո՞վ է յիշում դուստր Սանասուրկ արքայի.
 Բայց դահճապետ այսուհետեւ չի մոռնար,
 Թէ նա ի ծունկս որոյ հանդէպ անկեալ կայր:
 Միթէ զոհարք ետուն ինձ զայն զօրութիւն,
 Վամ զարդք և ձորձք տուին բանիցս ազգութիւն.
 Թէ անձնատուր եղեալ էի պրճնութեան,
 Չէի՞ կարող հասնիլ եղբօրս նեղութեան:
 Ես ի՞նչ եմ արդ:— Վատապարտեալ դիակ մի,
 Չիարդ թողել զանմահ մարմանդս Եղեմի.
 Եւ եկել եմ յայս փոքր ամրոց Բիւրական,
 Չձեզ կազդուրել վասն իմ եղբօր փրկութեան:
 Եւ ինձ հանգոյն այն հատընտիր օրիորդք,
 Արբիկն հոգւոյս բարեբաստիկ բաժանորդք. *

* Հոգի ուսումնասիրութեան, որ է մայր ազգասիրութեան և կրօնասիրութեան.
 (Ք. թագաւ. Բ 9 և 15).

Պիտի զանձինս պրճնազարդեն յաշխարհի,
 Իմաստութեամբ, Սիրով Ազգի և Արօնի
 Ես մէկ եղբայր ունիմ հանդէպ վրտանդաց,
 Նորա պիտի աջ կարկսուն հազարաց.
 Նոցամով Հայ երիտասարդք, պատանիք,
 Պիտի ճանչնան թէ ի՞նչ են Ազգ, Հայրենիք:
 Նորա պիտի ըստ Աթէնեան մեծ Տիկնանց
 Պանծան թէ են միմիայն մայր դիւցադանց.
 Նոցա հանդէպ Աւերտիա պատանձի,¹
 Նոցա զորձքով Ահաուրիա նոր պարծի:²
 Այս գեղաղէշ ազգապարծանք օրիորդք,
 Մեր երեսուն և ինն կուսից հեռուորդք.
 Չնորակառոց Տուն Միաճնի Հարսանեաց,
 Արզարդարեն լուսով անշէջ լապտերաց.³
 Եւ փոխարէն այս Բիւրական ամրոցիս,
 Պիտի առնուն մայրաքաղաք ըզՏիկիս.
 Որոյ ջրոց առողջարար յորդութեան,
 Նրման գրոցին նոցին աղբերք կրթութեան:
 Եւ ցերբ բրդիեն այն ջուրք լերանց ի ներքուստ,
 Ընորհք Միաճնի հասցէ նոցա ի յերկնուստ.
 Եւ Թաղէի և Աբգարու անկարօս,
 Ըզհայ գառինս մակաղեսցէ յիւր արօս.
 Չի ի կոչունս ո՛չ ըստ նախնեաց ապրատամբ
 Ժաման լինել յօժարեսցին եռանդեամբ,
 Եւ ծանուցեալ թէ զի՞նչ է սէր Հայրենեաց,
 Բացցեն զազգին աչքս սրբոցից և մրտաց.
 Իսանդիւք հոգւոյն բերիլ առ այն Բուրաստան,
 Ուր իմ անխոնջ Սըշակ անուն Պարտիզպան.

¹ Օրինակ պարկեշտութեան կանանց. ² Յարացոյց Հայրենասիրութեան. ³ Իմաստ
 սուն կուսանք.

Առեալ յինէն իմ բերեալ ոստ ձիթենւոյն,
 Արասցէ զարդ Երկնահանգէս Սուրբ Այգլոյն.
 Ուր Միածին ըղձայ ունիլ Այայարան,
 Արքայն Երկնից հաստել զեւր դահ Տիրական.
 Ենմահ Փեսայն կերտել Խորան Իւր Հարսին,
 Եւ ընդ նըմին հանգչել անդէն միասին:
 Այլ զե չեք անդ իմաստութեան Հօր Տեղի,
 Զհարէ բան Հօր ձեմել անդ զերթ ի Գրախօի.
 Վէ՛հ Գիտապետ ԳՆՈՐԳ՝ ելցէ ի հանդէս,
 Բնդ որ անցցեն Գրիգոր, Սահակ և Ներսէս.
 Նա կանգնեցէ Իմաստութեան Հօր Այան,
 Հրաշակերտեալ զանլուրն յԱզգին Ղեմարան:

Ե Ր Գ.

- ա. Այլ ևս չողբանք Մարք մեր և Վորք Հայաստանի աղջրկունք,
 Յայսրովհետէ անտէր անձար չեն մընար մեր դաւակունք.
 Մինչև այսօր մենք էինք մեր Հարց և Եղբարց ծանրութիւն,
 Այսուհետև որդւոց, արանց մենք կընձեռենք օգնութիւն:
- բ. Ասեղ, մատման չ'արհամարհենք, սուր և գեղարդ ձեռք
 չառնունք,
 Եւ ծայրայեղ զառածութեամբ մէկէն առ միւս չընդ-
 ոսանունք.
 Միջասահման համեստութեամբ լինինք եղբարց ձեռնտուք,
 Եւ զօրավիզ և օժանդակ մեզավայել հեղ բանիւք:
- գ. Պինդ բըռնենք մեր եղբարց ձեռքից, առաջ երթանք
 միասին,
 Իմանանք որ էլ չենք մէնակ ո՞վ կը յաղթէ երկուսին. *

* Եւ ոչ Հերակէս ընդդէմ երկուց. (չին առած քերթողաց).

- Մեր ձեռին է այսուհետև նրբանց առնել միաբան,
 Հայրենասէր և ազգասէր և ամեն տեղ յաղթական: *
- դ. Ասել չըտանք էլ մեր եղբարց՝ թէ մեր աղջկունք անկերթ են,
 Յոյց տանք նոցա որ նոր հրահանգք հին աղտ մեզմէն
 մերժել են.
 Մենք ևս արդէն իմացել ենք կըրթութեան զին պանծալի,
 Մենք ևս ընկել ենք այն ուղին որ բնաւից է ցանկալի:
- ե. Այսուհետև մեր զարդ ուսումն է, մեր մըտաց կըրթութիւն,
 Սէր Հայրենեաց և Սէր ազգի է մեր շքեղ պըճ'նութիւն.
 Ճանաչել ենք արժէք. ականց՝ որ սիրել ենք տղայսրար,
 Իմացել ենք որ մի միայն բարի հրահանգք են զոհար:
- զ. Այս զոհարով պըճ'նազարդինք, այս աննք մեր ձեռին զէն,
 Սովաւ խաւար տըզիտութեան հեռի մերժենք մեր ազգէն.
 Փոխենք զերերս, որ մինչ այսօր մեզ պահել են մէջ մըթան,
 Լոյս տեսաննենք՝ լուսով պարծինք, լուսով չըքնաղ զիտութեան:
- է. Մեզ ո՛չ Աթէնք են հարկաւոր և ո՛չ Հռոմայ յիշատակ,
 Որ նոցա Վէ՛հ Տիկնանց մեջէն ընարենք մեզ միշտ օրինակ.
 Բաւական է Տիգրանուհի, և շատ խակ է մեր Սանդուխտ,
 Ունկըն զընենք այն երգոյն որ մեզ աւաչեց Այս Պանդուխտ:
- ը. Չախով օգնենք մեզ, այլ աջով՝ Աջմիածնի հիմք պահենք,
 յԱզգապարծանք նորա սիրոյն կամ աջ կամ ձախ չըսահենք.
 Ենդ գանձենք մեր հոգւոց լումայն, այն համրենք մեր
 գանձարան,
 Այսուհետ մեր կենաց աղբւր դաւանենք սոսկ Ղեմարան:

* Հայկերգ 2161—2250.

Նորիկ Ծերունի

ԳԱՐՈՒԷԼ ԳԱՏՈՒՆԵԱՆ.

15656

2013

